

BERTOLT BRECHT

A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR

Fordította: Eörsi István

A Kaposvári Csiky Gergely Színházban 1992-ben bemutatott változat

1. KIÉ LEGYEN A VÖLGY?

(Egy szétlőtt kaukázusi falu romjai közt körben ülnek, borozva, dohányozva, két kolhozfalulakói, többnyire nők és idősebb férfiak, de néhány katona is. A fővárosi Állami Újjáépítési Bizottság egyik szakértője szintén jelen van.)

Egy parasztasszony balról

(mutatja) Ott a dombok között feltartóztattunk három náci tankot, de addigra már szétaposták az almaültetvényt.

Egy öreg paraszt jobbról

Szép majorságunk: csupa rom.

Fiatal traktoristalány balról

Megraktam a tüzet, elvtárs. *(szünet)*

Szakértő

Halljátok hát a jegyzőkönyvet: Nukhában megjelent a "Galinszki" kecsketenyésztő kolhoz küldöttsége. Hitler seregei elől a kolhoz, hatósági utasításra, kelet felé hajtotta a kecskenyájait. Most visszatelepülne ebbe a völgybe. Küldöttsége megtekintette a falut és környékét, és megállapította, hogy jelentékeny károk keletkeztek itt. *(A küldöttek jobboldalt bólintanak.)* A szomszédos "Rosa Luxemburg" gyümölcstermesztő kolhoz *(ezt jobbra mondja)* azt kérelmezi, hogy a "Galinszki" kolhoz korábbi legelőjén, egy gyérfüvű völgyben az újjáépítés folyamányaképpen ezentúl gyümölcsöt és szőlőt termesszünk. Mint az Újjáépítési Bizottság szakértője, felszólítom a két kolhozfalut, döntsék el egybehangzóan, hogy a "Galinszki" kolhoz visszatérjen-e ide vagy sem.

Az öreg jobbról

Először is újból tiltakozom a tárgyalás idejének korlátozása ellen. Mi, a "Galinszki" kolhoz tagjai három napon és három éjszakán át jöttünk el ide, és most csak fél napot engedélyeznek a vitára!

Egy sebesült katona balról

Elvtárs, nincs már annyi falunk, se munkáskezünk, se időnk, mint régen.

Fiatal traktoristalány

Minden élvezetünket adagolni kell, megszabták a dohányfejadagot, a bor-fejadagot és a vita-fejadagot is.

Az öreg jobbról

(sóhajtvá) Halál a fasisztákra! A tárgyra térek és elmagyarázom nektek, miért akarjuk visszakapni a völgyünket. Egész sereg okunk van erre, hadd kezdjem a legegyszerűbbel. Makine Abakidze, pakold ki a kecskesajtot.

(Egy parasztasszony jobbról kendőbe burkolt, hatalmas kerek sajtot vesz elő a nagy kosárból. Taps és nevetés.)

Az öreg jobbról

Tessék elvtársak, lássatok neki.

Egy öreg paraszt balról

(bizalmatlanul) Így akartok levenni a lábunkról?

Egy öreg paraszt jobbról

(nevetés közepette) Hogy akarnánk téged ezzel levenni a lábadról. Szurab, te völgyrabló! Tudjuk rólad, hogy elveszed a sajtot, és aztán a völgyet is. *(nevetés)* Csak egyvalamit kívánok tőled: becsületes választ. Ízlik neked ez a sajt?

Az öreg balról

Azt válaszolom, hogy ízlik.

Az öreg jobbról

Úgy. *(keserűen)* Gondolhattam volna, hogy nem értesz a sajthoz.

Az öreg balról

Hogyhogy nem értek? Hiszen mondom, hogy ízlik.

Az öreg jobbról

Kötte hiszem. Nem olyan, mint a régi időkben. És miért nem olyan? Mert kecskéinknek nem ízlik úgy az új fű, mint régen a régi. A sajt nem sajt, mert a fű nem fű, erről van szó. Ezt kérem jegyzőkönyvbe venni.

Az öreg balról

De a ti sajtotok kitűnő.

Az öreg jobbról

Nem kitűnő. Épp hogy közepes. Az új legelő semmit sem ér, bármit mondanak is a fiatalok. Én mondom, ott nem lehet élni. Még a reggelnek sincs igazi reggel szaga ott. *(néhányan nevetnek)*

Szakértő

Ne bosszantson a nevetésük, hiszen értik, mit beszélsz. Elvtársak, miért szeretjük a hazánkat?

Mert otthon jobban ízlik a kenyér, az ég magasabb, a levegő fűszeresebb, ércesebben zeng odahaza a hang, még járni is könnyebb hazai földön. Nem igaz?

Az öreg jobbról

Ez a völgy mindig is a mienk volt.

Katona

Mit jelentsen az, hogy "mindig is"? Senkié sem volt semmi "mindig is". Fiatal korodban még te sem voltál a magadé, hanem a kabceki hercegé voltál.

Az öreg jobbról

A törvény szerint mienk a völgy.

Fiatal traktoristalány

A törvényeket esetenként felül kell vizsgálni, hogy megállják-e még a helyüket.

Az öreg jobbról

Így igaz. De mindegy-e, hogy miféle fa áll a szülőházunk mellett? És hogy miféle szomszédaink vannak, az talán mindegy? Azért is vissza akarunk jönni, hogy ti legyetek a szomszédaink, ti völgyrablók. Rajta, nevetettek megint.

Az öreg balról

(*nevet*) Akkor miért nem hallgatod meg nyugodtan, amit "szomszédasszonyod", a mi agronómusunk, Kato Wahtang arról a völgyről mondani akar?

Egy parasztasszony jobbról

Még távolról sem mondtunk el mindent, amit völgyünkről mondanunk kell. Nem minden házat romboltak le, és majorságunknak legalább az alapfala ép.

Szakértő

Államsegélyt itt is kaptok, meg ott is, ezt tudnotok kell.

A parasztasszony jobbról

Szakértő elvtárs, ez itt nem zsidóvásár. És ha elvinném a sapkát és az orrod elé tartanék egy másikat azzal, hogy "Ez jobb"? Lehet, hogy csakugyan jobb, de neked a magadé tetszik jobban.

Fiatal traktoristalány

A föld nem olyan, mint egy sapka, legalábbis nálunk nem, elvtársnő.

Szakértő

Nyugalom. Igaz, hogy a földet elsősorban szerszámnak kell tekintenünk, amellyel hasznos javakat állítunk elő, de az is igaz, hogy jogos szeretet fűz bennünket egy meghatározott darabka földhöz. Mielőtt folytatnánk a vitát, javasolom, hogy magyarázzátok meg a "Galinszki" kolhoz tagjainak, mi a tervetek a kérdéses völgygel.

Az öreg jobbról

Rendben van.

Az öreg balról

Helyes, Katón a sor.

Szakértő

Agronómus elvtársnő!

Az agronómusnő balról

(feláll, katonai egyenruhát visel) Elvtársak, tavaly télen, amikor partizánokként itt harcoltunk, ezen a dombos vidéken, arról beszélgettünk, hogy a németek elkergetése után miként növelhetjük tízszeresére békebeli gyümölcsstermelésünket. Kidolgoztam egy öntözőmű tervét. Ha hegyi tavunknál duzzasztógátat építenénk, akkor háromszáz hektár terméketlen föld jutna vízhez. Kolhozunk ez esetben nemcsak több gyümölcsöt, hanem szőlőt is termesztethetne. De csak akkor fizetődik ki ez a terv, ha a "Galinszki" kolhoz vitatott völgyével is gazdálkodhatunk. Ezek itt a számítások. *(Egy mappát nyújt át a szakértőnek.)*

Az öreg jobbról

Írja be a jegyzőkönyvbe, hogy kolhozunk új méntelepet szeretne létesíteni.

Fiatalkorú traktoristalány

Elvtársak, ezt a tervet azokban a napokban és éjszakákban gondoltuk ki, amikor a hegyek közt kellett tanyáznunk, néhány puskával, amelyhez gyakran még golyónk sem volt. Még ceruzát is nehéz volt megszerezni.

(Tetszésnyilvánítás mindkét oldalon)

Az öreg jobbról

Köszönet a "Rosa Luxemburg" kolhozbeli elvtársaknak, és mindazoknak, akik megvédték a hazát.

(Egymás kezét rázzák, át ölelik egymást.)

A parasztasszony balról

Közben az vezérelt, hogy katonáink, férjeink meg a ti férjeitek még termékenyebb hazába térhessenek vissza.

Fiatalkorú traktoristalány

Ahogy Majakovszkij mondta, a költő, "a szovjet nép hazája legyen az értelem hazája is"!

(A jobboldalon elhelyezkedett küldöttek, az Öreg kivételével felállnak, és a szakértővel együtt tanulmányozzák az agronómusnő rajzait. Ilyen felkiáltások hallatszanak: "Hogyhogy huszonnégy méterre zuhan itt a víz?" - "A sziklát felrobbantják!" - "Alapjában vége csak cementre és dinamitra van szükségük!" - "Arra kényszerítik a vizet, hogy itt folyjon le, ravasz elgondolás!")

Nagyon fiatal munkás jobbról

(az Öregnek jobbról) A dombok közt az egész földet megöntözik, ezt nézd meg, Aleko.

Az öreg jobbról

Nem nézem meg. Eleve tudtam, hogy a terv jó. Nem hagyom, hogy mellemnek szegezzék a pisztolyt.

Katona

Csak a ceruzát akarják a mellednek szegezni. *(nevetés)*

Az öreg jobbról

(komoran feláll, és indul, hogy megszemlélje a rajzokat) Ezek a völgyablók sajnos pontosan tudják, hogy gépeknek és terveknek mifelénk senki sem tud ellenállni.

Parasztasszony jobbról

Aleko Beresvili, téged bolondítanak meg leginkább az új tervek, ezt mindenki tudja.

Szakértő

Mit írjak a jegyzőkönyvbe? Írhatom, hogy kolhozotok e terv számára átengedi ezt a ti régi völgyeteket?

Parasztasszony jobbról

Én hajlandó vagyok erre. Hát te, Aleko?

Az öreg jobbról

(a rajzok fölé hajolva) Javaslom, hogy adjatok nekünk a rajzokról másolatokat.

Parasztasszony jobbról

Akkor hát asztalhoz ülhetünk. Ha egyszer megkapja a rajtokat és vitatkozhat róluk, akkor a dolog el van intézve. Ismerem őt jól. És ilyenek a többiek is nálunk.

(A küldöttek ismét összeölelkeznek, nevetnek.)

Az öreg balról

Éljen a "Galinszki" kolhoz, és sok szerencsét új méntelepetekhez!

Parasztasszony balról

Eltársak, az a szándékunk, hogy a "Galinszki" kolhoz és a szakértő elvtárs tiszteletére Arkadij Cseidze énekes közreműködésével előadunk egy olyan színdarabot, amelynek köze van a mi vitánkhoz.

(Tetszésnyilvánítás. A fiatal traktoristalány elszalad az Énekesért.)

Parasztasszony balról

Arkadij Cseidze huszonegyezer verssort tud fejből.

Az öreg balról

A darabot ő tanította be nekünk. Egyébként nagyon nehéz volt idehozatni őt. Nektek a Tervbizottságban törődnötök kellene azzal, hogy idefent északon gyakrabban léphessen fel.

Szakértő

Tulajdonképpen mi jobbára gazdasági kérdésekkel foglalkozunk.

Az öreg balról

(nevetve) Ha a szőlőtőkét és a traktorokat felosztjátok újra, miért nem teszitek ezt az énekekkel is?

(A fiatal traktoristalány bevezeti a parasztok körébe Arkadij Cseidze énekest, egy egyszerű külsejű, zömök férfit. Zenészek kísérik hangszereikkel. A művészeket taps köszönti.)

Fiatal traktoristalány

Ez a szakértő elvtárs, Arkadij.

(Az énekes üdvözlí a körötte állókat.)

Parasztasszony jobbról

Nagy tisztesség a számomra, hogy megismerhetem. Már az iskolapadban hallottam az énekeiről.

Énekes

Ezúttal egy darabot adunk elő, énekekkel, és csaknem az egész kolhoz játszik benne. Elhoztuk az ősi maszkokat is.

Az öreg jobbról

Egy régi mondát adtok elő?

Énekes

Egy nagyon régít. "Krétakör"-nek hívják, és Kínából származik. Mi persze megváltoztatott formában mutatjuk be. Jura, mutasd a maszkokat. Elvtársak, tisztesség a számunkra, hogy kimerítő vita után mulattathatunk benneteket. Reméljük úgy érzitek majd, hogy a régi költő hangja a szovjet traktorok árnyékában is muzsikál. Különféle borok rosszul keverednek, de a régi és az új bölcsesség kitűnően vegyül egybe. Remélem, az előadás előtt ehetünk valamit. Az evés ugyanis segíti a művészi munkát.

Hangok

Persze. Gyertek velünk a kultúrházba.

(Mindnyájan megindulnak vidáman enni. A Szakértő közben az Énekeshez fordul.)

Szakértő

Meddig tart a történet, Arkadij? Még ma este vissza kell érnem Tifliszbe.

Énekes

(egykedvűen) Tulajdonképpen ez két történet. Néhány óráig eltart.

Szakértő

(nagyon bizalmasan) Nem fognátok rövidebbre?

Énekes

Nem.

2. A FENSÉGES GYERMEK

Énekes

(a földön ül zenészei előtt, vállán fekete báránybőr köpeny. Egy elnyűtt szövegkönyvben lapozgat, amelyből cédulák állnak ki.)

Ti tűnt idők, ti véres idők
Élt vala egykor az átkos városban
Egy kormányzó, a nagyhírű Georgi Abasvili.
Gazdag volt miként Krózus.
Szép neje ősi nemzetség sarja volt.
S volt gyermeke is, ép és szép.
Egyetlen grúz kormányzónak se volt akkor
Ilyen sok lova és jászla mellett,
És ilyen sok koldus a küszöbénél,
És ilyen sok harcos a seregében,
És ilyen sok léhűtő az udvarában.
Miképpen fessek meg Georgi Abasvilit tinéktek?
Boldogságban élt ő
Egy húsvét vasárnapján
A kormányzó reggel családjának körében
A templomba ment.

(Egy palota boltíves kapuján koldusok és kérelmezők özönlenek ki, vézna gyerekeket, mankókat és kérvényeket tartanak a magasba. Mögöttük két páncélba bújtatott katona, aztán pompázatos viseletben a kormányzó és családja.)

Koldusok és kérelmezők

Kegyelmes uram, kegyelem, az adó megfizethetetlen. - Elvesztettem a lábamat a perzsa háborúban, hol kapok... - Az öcsém ártatlan, Kegyelmes úr, félreértés történt. - Éhenhal nekem. - Könyörgök mentse fel legkisebb fiunkat a katonai szolgálat alól. - Kegyelmes úr, könyörgök, a vízügyek felügyelőjét megvesztegették.

(Egy szolga összeszedi a kérelmeket, egy másik aprópénzt oszt szét az erszényéből. A katonák visszaszorítják a tömeget, súlyos bórkorbácsokkal ütnek szét köztük.)

Egy katona

Vissza! Félre a templomajtóból!

(A kormányzópár és az adjutáns mögött pompás kis gyermekkocsiban kitolják a kapuboltozat alól a kormányzó gyermekét. A tömeg ismét előrenyomul, hogy lássa.)

Énekes

(miközben a tömeget visszakorbácsolják)

Az örökös
Most először tűnt fel
A népe előtt.
Két doktora fogta közre őt,
A nagy Kormányzó
Fenséges szemefényét.

(Kiáltások a tömeghől: "A gyermek!" - "Nem látom, ne lökdösetek." - "Isten áldja kegyelmes uramat!")

Énekes

Még a kacbeki herceg, ez a nagyúr is
Meghódolt neki a templomkapunál.

(Egy hájas herceg üdvözlí a családot.)

Hájas Herceg

Boldog húsvéti ünnepeket, Natella Abasvili.

(Vezényszó hallatszik. Egy por borította lovas szökken elő, papírtekercset tart a kormányzó elé. Ennek intésére az adjutáns, egy szép fiatalember a lovashoz lép, és visszatartja. Rövid szünet támad, a Hájas Herceg gyanakodva mustrálja a lovast.)

Hájas Herceg

Micsoda nap! Tegnap éjjel esett, és én már azt gondoltam, hogy boros ünnepeink lesznek. De ma reggel: derült égbolt. Én szeretem a derült égboltot, Natella Abasvili, mert egyszerű a szívem. És a kis Michel, máris kész kormányzó, tyutyutyutyu. *(Megcsiklandozza a gyereket.)* Boldog húsvétot, kis Michel, tyutyutyutyu.

A kormányzó felesége

Mit szól, Arzén, Georgi végre rászánta magát, hogy felépíttesse a palota új, keleti szárnyát. A kert kedvéért lebontatjuk az egész külvárost, azokat a nyomorúságos barakkokat.

Hájas Herceg

Ez ám a jó hír, annyi rossz után. Mi a hír a háborúról Georgi testvér? *(A Kormányzó elutasítóan legyint.)* Stratégiai visszavonulás, mint hallom? Ilyen kis malőrök mindig adódnak. Egyszer hopp, másszor kopp. Hadiszerecse. Nincs jelentősége, mi?

A kormányzó felesége

Köhög! Georgi, hallottad? *(Csípősen a két orvosnak, két méltóságteljes férfiúnak, akik szorosán a gyerekkocsi mögött állnak)* Köhög!

Első orvos

(a másodiknak) Szabad-e emlékezetébe idéznem, Niko Mikadze, hogy elleneztem a langyos fürdőt? Kis hiba a fürdővíz hőszabályozása terén, Kegyelmes Asszonyom.

Második orvos

(szintén nagyon udvariasan) Nem áll módomban egyetérteni Önnel, Mikha Loladze. A fürdővíz hőmérséklete pontosan egybevág azzal az értékkel, amelyet a mi szeretett, nagy Misiko Oboladzénk írt alá. Inkább az éjszakai huzat okolható, Kegyelmes Asszonyom.

A kormányzó felesége

Hát így vigyáznak rá? Úgy látom, lázas, Georgi.

Első orvos

(a gyerek fölé hajolva) Nincs ok a nyugtalanságra, Kegyelmes Asszonyom. A fürdővíz kissé melegebb lesz, és akkor nem fordul többé alá.

Második orvos

(gyűlölködő pillantást vet az Elsőre) Ezt nem felejttem el, kedves Mikha Loladze. Nincs ok az aggodalomra, Kegyelmes Asszonyom.

Hájas herceg

Ajjajaj! Mindig mondom: ahányszor a májam szúr, ötvenet a doktor talpára! És azért csak ennyit, mert puhány korban élünk. Régebben így hangzott az ige: Le a fejjel!

A kormányzó felesége

Menjünk be a templomba, valószínűleg ez a huzat az oka.

(A család és a személyzet menete bekanyarodik a templom kapuján. A Hájas Herceg követi őket. Az adjutáns kilép a menetből és a lovasra mutat.)

Kormányzó

Ne az istentisztelet előtt, Salva.

Adjutáns

(a lovasnak) A kormányzó úr nem óhajtja, hogy istentisztelet előtt jelentésekkel háborgassák, különösképpen, ha - mint feltételezem - hatásuk elkedvetlenítő. Menj a konyhába, barátom, harapj valamit.

(Az Adjutáns csatlakozik a menethez, miközben a lovas káromkodva bemegy a palota kapuján. Egy katona jön kifelé a palotából és megáll a kapu boltíve alatt.)

Énekes

Csendes a város.
Peckes gerlék a tág templomtéren.
A palota egyik öre
Eltréfál a konyhalánnyal,
Aki a folyóról teli batyut hoz.

(Egy cseléd lány be akar menni a kapun. Hóna alatt batyu, nagy zöld levelekből.)

Katona

Mi az, a kisasszony nincs a templomban, ellógott az istentiszteletről?

Gruse

Már felöltöztem, de a húsvéti ebédhez még kellett egy liba, és engem kértek meg, hogy hozzak egyet, érek valamit a libához.

Katona

Ez liba? *(megjátszott gyanakvással)* Előbb látni szeretném ezt a libát. *(Gruse nem érti.)* Asszonynéppel szemben nem árt az elővigyázat. Azt mondják: "Csak egy libáért mentem", aztán kiderül, hogy nem is liba az a liba.

Gruse

(elszánt léptekkel a katonához megy és megmutatja neki a libát) Itt van. És ha nem nyom tizenöt fontot, és nem kukoricával tömték, akkor megeszem a tollait.

Katona

Libakirálynő! A kormányzó költi majd el, személyesen. És a kisasszony ismét a folyónál járt?

Gruse

Igen, a baromfiudvarban.

Katona

Hát persze, a baromfiudvarban, lent a folyónál, nem pedig odafent, azoknál a bizonyos fűzfáknál?

Gruse

De hiszen a fűzfákhoz csak fehérneműt mosni járok.

Katona

(jelentőségteljesen) Ez az.

Gruse

Ez mi?

Katona

(kacsintva) Hát az, ami.

Gruse

Miért ne moshatnék a fűzfáknál fehérneműt?

Katona

(erőltetetten nevet) "Miért ne moshatnék a fűzfáknál fehérneműt?" Ez jó, nagyon jó.

Gruse

Nem értem a vitéz urat. Mi ebben a jó?

Katona

(ravaszul) Ha tudná a lány, hogy a férfi tudja, elsápadna és elpirulna.

Gruse

Nem tudom, hogy mit lehet bizonyos fűzfákról tudni.

Katona

Akkor sem, ha szembe velük egy bozótos volna, ahonnan minden megfigyelhető? Minden, ami olyankor történik, amikor egy bizonyos személy "fehérneműt mos"!

Gruse

Mi történik olyankor? Megmondaná a vitéz úr, hogy mire célozgat, és punktum?

Katona

Olyasmi történik, amittől valami talán láthatóvá válik.

Gruse

Csak nem arra gondol a vitéz úr, hogy egy forró napon egyszer a vízbe dugtam a lábujjamat, mert más nem történt.

Katona

És mást is. A lábujját és mást is.

Gruse

Mi mást? Legfeljebb a lábamat.

Katona

A lábát és még egy kicsit mást is. *(hangosan nevet)*

Gruse

(mérgesen) Szégyelld magad, Szimon Chachava! Ülsz a bozótosban, és arra vársz, hogy valaki egy forró napon a folyóba mártsa a lábát. És valószínűleg kuksolt ott veled más katona is! *(elszalad)*

Katona

(utána kiált) Nem volt ott más!

(Amikor az énekes folytatja elbeszélését, a katona Gruse után szalad.)

Énekes

A város csöndes, de a sok fegyveres mit keres itt?
A kormányzó palotája békés,
De tornya mért olyan mint egy bástya?

(A baloldali kapun át gyors léptekkel előjön a Hájas Herceg. Megáll, körülnéz. A jobboldali kapuív előtt két páncélba öltözött lovas várakozik. A Herceg meglátja őket, lassan elsétál előttük, jelet ad nekik, majd elsiet. Az egyik kapun át bemegy a palotába, a másik ott marad őrnök. Hátról, különböző oldalokról fojtott hangok kiáltások hallatszanak: "Jelen!": a palotát körbefogták. Távolból templomi harangszó. A templomkapun át jön visszafelé a kormányzói család menete.)

Énekes

Már ment is a kormányzó a palotába vissza,
Már az erődítmény csak csapda
Már kopasztva a liba, kisütve
Már nem tudta őt az úr megenni
Már nem volt ott alkalom délben enni
Már csak halni tudtak ott délben.

A kormányzó felesége

(tovahaladóban) Ebben a barakkban tényleg nem lehet élni, de Georgi persze csak az ő kis Michelének épít, nem pedig nekem. Michel minden, mindent Michelnek!

Kormányzó

Hallottad, hogyan kívánt "Boldog húsvét"-ot az én kacbeki fivérem? Minden rendben volna, csak hogy tudomásom szerint tegnap éjjel nem esett az eső Nukhában. Ahol viszont Kacbeki fivérem volt, ott esett. Hol volt az én Kacbeki fivérem?

Adjutáns

Ki kell vizsgálni.

Kormányzó

Igen, haladéktalanul. Holnap.

(A menet bekanyarodik a boltíves kapun. A lovas, aki időközben visszatért a palotából, közeledik a Kormányzó felé.)

Adjutáns

Nem hallgatná meg mégis, Excellenciás uram, ezt a lovaskatonát? Ma reggel érkezett a fővárosból bizalmas iratokkal.

Kormányzó

(tovahaladtában) Nem az ebéd előtt, Salva!

Adjutáns

(miközben a menet eltűnik a palotában, és csak két öltözött palotaőr marad a kapunál, a lovaskatonának) A kormányzó úr nem óhajtja, hogy ebéd előtt katonai jelentésekkel háborgassák, és délutánját őexcellenciája megbeszéléseknek szenteli, kiváló építőmesterekkel, akik az ebédre is hivatalosak. Jönnek is már. *(Három úr lép elő. Közben a lovaskatona távozik, az adjutáns üdvözlő az építőmestereket.)* Uraim, őexcellenciája ebédre várja Önöket. Egész idejét kizárólag Önöknek szenteli. Új, nagy terveiknek! Jöjjenek gyorsan!

Az egyik építőmester

Csodáljuk, hogy Őexcellenciája építkezni szándékozik annak ellenére, hogy nyugtalanító híresztelések érkeztek a perzsa háborúban bekövetkezett rossz fordulatról.

Adjutáns

Mondjuk inkább: éppen ezért. Ez mit sem számít. Perzsia messze van. Az itteni helyőrség életét és vérének adná a kormányzójáért.

(A palotából lárma hallatszik. Éles női kiáltás, parancsszavak. Az Adjutáns megkövült arccal megindul a kapu felé. Egy vértess katona lép ki, dárdáját az Adjutáns mellének szegezi.)

Adjutáns

Mi van itt? El a dárdával, kutya. *(őrvölgy a palotaőrségnek)* Lefegyverezni! Nem látjátok? Merénylet a kormányzó ellen!

(A palotaőrség vértesei nem engedelmeskednek. Hidegen és közönyösen bámulnak az Adjutánsra, és a most következő eseményeket is egykedvűen veszik tudomásul. Az Adjutáns beverekcszi magát a palotába.)

Az egyik építőmester

A hercegek! Tegnap éjjel gyűlést tartottak a fővárosban a hercegek, akik a nagyherceg és kormányzói ellen törnek. Uraim, jobb, ha elpárolgunk. *(Gyorsan elmennek.)*

Énekes

Ó nagyúri vakság! Mint ki örök életű
Nyakakra hág vad göggel, bízva
Bérelt ökölben, kardban, az erőszakban,
Mely olyan véres és hosszan tart.

Hosszan, ám nem örökké.
Ó változó korszak! Hogy vár rád a nép!

(A kapun kilép bilincsbe verve, sötét arccal a Kormányzó, két állig felfegyverzett katona között.)

Most búcsúzz, ó, Nagyúr! Méltóztass peckesen lépni!
Mert palotádból ellenséges szemek száza kísér!
Nem kell néked építész már, elég lesz egy asztalos.
És nem kell néked új palota már, hanem csak egy
Földbe vájt szűk lyuk.
Nézz még egyszer körül, vak ember!

(A letartóztatott körülnéz.)

Hogy tetszik, ami tiéd volt?
Mise és ebéd közt odamész, ahonnan
Soha senki nem tért meg.

(Elvezetik. A palotaőrök követi. Egy kürt riadót fúj. A kapuív mögül lárma hallatszik.)

Ha bedől egy nagyúr háza, sok kis
Embert akkor szétzúz és agyonlapít.
Bár az úr jódolgában nincs részük,
Megoszlik a balsors. Nézd, a szekér
Hogyan rántja magával a barmot
Halálos mélybe.

(Cselédek futnak elő pánikban a kapu íve mögül.)

Cselédek

(összevissza) Az útkosarakat! Mindent a harmadik udvarba! Élelmet öt napra! - A nagyságos asszony elájult. - Le kell hozni, nem maradhat itt. - És mi? - Minket levágnak, mint a tyúkokat, ezt ismerjük már. - Jézus Mária, mi lesz itt? - A városban - folyik már a vér. - Ostobaság, a kormányzót csak felkérték udvariasan, hogy jelenjen meg a hercegek értekezletén, mindent békés úton rendeznek el, első forrásból tudom.

(A két orvos is az udvarra fut.)

Első orvos

(megpróbálja a másodikat visszatartani) Niko Mikadze, Önnek orvosi körelesége, hogy ellássa Natella Abasvilit.

Második orvos

Az én kötelességem? A Öné!

Első orvos

Ki ma a soros a gyereknél, Niko Mikadze, Ön vagy én?

Második orvos

Csak nem képzeli, Mikha Loladze, hogy egy perccel tovább maradok ebben a dögletes házban a poronty miatt?

(Összeverekednek, közben kiabálnak: "Meggérti a kötelességét!" és "Kötelesség ide, kötelesség oda!", aztán a második orvos leüti az elsőt.)

Második orvos

A pokolba veled. *(Elmegy.)*

A cselédek

Estig van időnk, addig nem rúgnak be a katonák. - Mit hallottatok, fellázadtak már? - A palotaórség ellovagolt. - Még most se tudja senki, mi történt?

Gruse

Meliva, a halász azt mondja, vörös csóvjú üstököst láttak a főváros fölött az égen, ez rosszat jelent.

A cselédek

Tegnap állítólag megtudták a fővárosban, hogy a perzsa háború végleg elveszett. - A hercegek általános felkelést szerveztek. Mint mondják, a nagyherceg elmenekült már. Minden kormányzóját kivégzik. - A kisembereket békén hagyják. Bátyám a vérteseknél szolgál.

(Szimon Chachava, a katona a tömegbe Grusét keresi.)

Adjutáns

(megjelenik a kapuív alatt) Mindenki a harmadik udvarba! Mindenki segítsen a csomagolásban!

(Eltereli a tömeget. Szimon végre megtalálja Grusét.)

Szimon

Csakhogy megvagy, Gruse. Mit csinálsz most?

Gruse

Semmit. Szükség esetén elmehetek a bátyámhoz. Tanyája van a hegyekben. De veled mi lesz?

Szimon

Velem semmi. *(ismét szertartásos udvariassággal)* Elégtétellel tölt el, Gruse Vachnadze, hogy érdeklődsz a terveim iránt. Elvezényeltek innen, őrként szolgállok majd Natella Abasvili kíséretében.

Gruse

Hát nem lázadt fel a palotaórség?

Szimon

(komolyan) Dehogynem.

Gruse

És nem veszélyes kísérni azt az asszonyt?

Szimon

Mint Tifliszben mondják: nem a kés sérül meg, ha dőf.

Gruse

Te nem kés vagy, hanem ember, Szimon Chachava. Mi közöd ahhoz az asszonyhoz?

Szimon

Az asszonyhoz semmi, de elvezényeltek, tehát lóra szálllok.

Gruse

Akkor a vitéz úr semmit sem ért, mert csalánnak hiszi magát, akibe nem üt a menykő. (A palotából hívják.) A harmadik udvarba hívnak, sietnem kell.

Szimon

Ha siet, akkor ne veszekedjünk, mert egy jó veszekedéshez sok idő kell. Szabad megkérdezni, hogy élnek-e még a kisasszony szülei?

Gruse

Nem. Csak a bátyám.

Szimon

Mivel nincs sok időnk - íme a második kérdés: Egészséges a kisasszony, mint a hal a vízben?

Gruse

Néha talán szaggat a jobb vállam, egyébként elbírok minden munkát, még senki sem panaszkodott rám.

Szimon

Ezt mindenki tudja. Ha húsvét vasárnapján arról kell döntenie, hogy ki menjen libáért, akkor a kisasszony megy. Harmadik kérdés: türelmetlen természetű a kisasszony? Akar-e cseresznyét télen?

Gruse

Türelmetlen nem vagyok, de ha valaki okatlanul háborúba megy, és hírt sem ad magáról, annak nem örülök.

Szimon

Hírt fog adni magáról. (A palotából ismét hívják Grusét.) Végül a fő kérdés.

Gruse

Szimon Chachava, mert a harmadik udvarban várnak, és nagyon kell sietnem, máris válaszolok: "Igen".

Szimon

(nagy zavarban) Azt mondják: "Ki nem siet, rá se fizet. De ezt is mondják: "Aki gazdag, az ráér." Szülőfalum...

Gruse

Kutszk.

Szimon

Szóval tudakozódott a kisasszony? Egészséges vagyok, senkiről sem kell gondoskodnom, havi tíz piaszter a zsoldom, zsoldfizetőként havi húsz, és most szívemből megkérem a kezét.

Gruse

Szimon Chachava, szívesen adom.

Szimon

(nyakáról leoldoz egy keskeny láncot, amelyen kis kereszt lóg) Ez a kereszt az anyámé volt, Gruse Vachnadze, a lánc ezüsből van. Kérem, viselje.

Gruse

Köszönöm, Szimon. *(Szimon a lány nyakába akasztja a láncot.)*

Szimon

Be kell fognom a lovakat, ezt megérti a kisasszony. Jobb, ha a kisasszony átmegy a harmadik udvarba, hogy bajba ne kerüljön.

Gruse

Igen, Szimon.

(Tétovázva állnak.)

Szimon

Csak elkísérem az asszonyt a hozzá hű csapatokhoz. Mihelyt vége a háborúnak, visszajövök. Két vagy három hét múlva. Remélem, az én jegyesem nem találja majd túl hosszúnak az időt, amint hazatérek.

Gruse

Szimon Chachava, várni fogok rád.
Menj nyugodtan harcba, katona,
Vár véres harc, a keserű harc,
És onnan tán vissza se térsz.
De ha visszatérsz, itt találsz.
Én várlak szakadatlan a lombos szilfa alatt,
És várlak szakadatlan a kopár szilfa alatt,
Én várlak, várlak, míg az utolsó visszatér és még tovább.
Ha visszajössz a harcból, ajtóm előtt nem találsz csizmát,
Párnám mellett üres párnát látsz,
Nem tapad a számra csók, amíg visszatérsz,
S mikor visszatérsz, úgy lesz, ahogy rég.

Szimon

Köszönöm neked, Gruse Vachnadze. És viszontlátásra!

(Mélyen meghajol Gruse előtt. Gruse is éppen olyan mélyen meghajol Szimon előtt, aztán gyorsan elszalad, körül se néz. A kapuív alól előlép az Adjutáns.)

Adjutáns

Fogd be a lovakat a legnagyobb szekérbe, ne ácsorogj itt, szarházi!

(Szimon Chachava vigyázzba kapja magát, aztán elmegy. A kapualj alól két szolga. kúszik ki, hatalmas ládák alatt görnyedezve. Mögöttük botladozik Natella Abasvili, cselédei támogatják. Egy asszony hozza utána a gyereket.)

A kormányzó felesége

Már megint mindenki meglepedkezett rólam. Azt sem tudom hol áll a fejem. Hol van Michel? Ne fogd olyan ügyetlenül! Rakják fel a ládákat! Van hír a kormányzóról, Salva?

Adjutáns

(a fejét rázza) Azonnal indulnia kell.

A kormányzó felesége

Mi újság a városban?

Adjutáns

Semmi, most még nyugodt minden, de egy perc vesztegetni való időnk sincs. A ládák nem férnek fel a szekérre. Válogassa ki, amire szüksége van.

(Az adjutáns gyorsan kimegy.)

A kormányzó felesége

Csak a legszükségesebbet! Egy-kettő, kinyitni a ládákat, megmutatom, mit viszünk magunkkal.

(A ládákat leemelik a kocsiról és kinyitják.)

A kormányzó felesége

(rámutat egynéhány brokátruhára) A zöldet és persze azt ott, a kis prémmel! Hol az orvosok? Már megint ez az iszonyatos migrén, mindig a halántékomnál kezdődik. Ezt a gyöngygombost itt...

(Gruse be.)

A kormányzó felesége

Lazsálsz, mi? Azonnal hozd a melegítő palackokat!

(Gruse elszalad, majd melegítő palackokkal tér vissza. A kormányzóné kézmozdulatokkal küldözgeti ide-oda.)

A kormányzó felesége

(egy fiatal komornát figyel) Ne tépd szét az ujját!

Komorna

Kérem, nagyságos asszony, a ruhának semmi baja.

A kormányzó felesége

Mert rajtad volt a szemem. Régóta figyellek. Csak az adjutánst bámulod, más se jár az eszedben! Megöllek, szuka! *(megüti)*

Adjutáns

(visszajön) Kérem, siessen, Natella Abasvili. A városban harcolnak már. *(ismét el)*

A kormányzó felesége

(elengedi a fiatal Komornát) Szent Isten! Mit gondoltok, rám is kezdet mernek emelni? Miért? *(Mindenkinek hallgat. Elkezd a ládáiban kotorászni.)* Keresd a brokátkabátját! Segíts neki! Mit csinál Michel? Alszik?

A dajka

Igenis, nagyságos asszony.

A kormányzó felesége

Akkor fektesd le egy pillanatra, és hozd ki a hálósobából a kis szattyáncsizmát, az jól megy a zöld ruhához. *(A dajka lerakja a gyereket és elszalad. A fiatal Komornának)* Ne ácsorogj, te! *(A fiatal Komorna elszalad.)* Maradj, vagy megkorbácsoltatlak. *(szünet)* És hogyan van ez itt összepakolva, ész és szeretet nélkül. Ha nem én magam intézek mindent... Ilyenkor derül ki, hogy milyenek a cselédeink! Mása! *(Utasítást ad a kezével.)* Zabálni tudtok, de hol a hála? Ezt megjegyzem magamnak.

Adjutáns

(nagyon izgatott) Natella, jöjjön azonnal. A Legfelső Bíróság tagját, a mi Illo Orbeliáninkat épp az imént akasztották fel a lázadó szőnyegszövők.

A kormányzó felesége

Miért? Az ezüstruhát nem hagyhatom itt, ezer piaszterbe került. És ez is kell és az összes prém, és hol a borszínű köntös?

Adjutáns

(megpróbálja elvonszolni) A külvárosban felkelés tört ki. Már indulnunk kell. *(Egy szolgál elrohan.)* Hol a gyerekek?

A kormányzó felesége

(hívja a dajkát) Maro! Fogd a gyereket! Hol bujkálsz?

Adjutáns

(elmenőfélben) Valószínűleg nem mehetünk kocsival. Lovagolnunk kell.

(A kormányzó felesége a ruhák közt turkál, némelyiket rádobja a halomra, amelyet vinni akar, aztán ismét elveszi őket onnan. Lárma hallatszik, dobszó, az ég vörösödni kezd.)

A kormányzó felesége

(kétségbeesetten kotorászik) Nem találok a borszínű köntöst. *(megvonja a vállát, és a második komornának)* Fogd az egészet, és vidd a kocsinhoz. És miért nem jön vissza Maro? Mindnyájan megőrültetek? Nem megmondtam, hogy legalul van!

Adjutáns

(visszajön) Gyorsan, gyorsan!

A kormányzó felesége

(a második komornának) Fuss! Hajítsd be egyszerűen a kocsiba!

Adjutáns

A kocsi marad. Jöjjön, vagy itt hagyom.

A kormányzó felesége

Maro! Hozd a gyereket! *(a második komornának)* Keresd meg, Masa! Nem, először a ruhákat vidd a szekérhez. Ostobaság, majd bolond leszek lovagolni! *(megfordul, észreveszi a tűz vöröslő fényét és megdöbben)* Tűzvész!

(Elrohan. Az adjutáns követi. A második komorna fejcsóválva igyekszik utánuk a nagy halom ruhával. A kapuív alól cselédek jönnek elő.)

Szakácsnő

Szerintem a Keleti Kapu ég.

Szakács

Elkotródtak. A kocsit az élelemmel itt hagyták. Hát mi hogy tűnünk el?

Lovászlegény

Ez bizony egészségtelen ház lesz egy ideig. *(A harmadik komornának)* Szulika, hozok pá pokrócot, lelépünk.

Dajka

(a kapuív alól, kezében a kis csizmával) Nagyságos asszony!

Kövér komorna

Már elment.

Dajka

És a gyerek?! *(a gyerekhez fut, felemeli.)* Itthagyták, a barmok! *(átnyújtja a gyereket Grusénak)* Tartsd egy pillanatra. *(hazugul)* Megnézem, mi van a kocsival. *(elszalad a kormányzó felesége után)*

Gruse

Mit csináltak az úrral?

Lovászlegény

(mutatja, hogy elmetszették a nyakát) Nyissz.

Kövér komorna

(látja a kézmozdulatot és rohamot kap) Ó Istenistenistenisten ó! A mi urunk, Georgi Abasvili! A reggeli misén még száguldott a vére és most... vigyetek magatokkal. Végünk! Bűnben pusztulunk el. Mint a mi urunk, Georgi Abasvili.

Harmadik komorna

(*A kövér asszonynak*) Nyugodjon meg, Nina. Valaki majd magával viszi. Maga senkinek sem ártott.

Kövér komorna

(*miközben elvezetik*) Ó Istenistenisten, gyorsan, gyorsan, mindnyájan tűnjünk el, mielőtt ideérnek, mielőtt ideérnek!

Harmadik komorna

Nina jobban odavan, mint az úrnő. Ezek még a siratást is másokkal végeztetik el! (*Észreveszi a gyereket, akit még mindig Gruse tart a karján.*) A gyerek! Mit csinálsz vele?

Gruse

Itt hagyták.

Harmadik komorna

Ő hagyta itt? Michelt, akit a huzattól is óvnunk kellett?

(*A cselédek körülfojgák a gyereket.*)

Gruse

Ébredszik.

Lovászlegény

Rakd le valahova, te! Jobb nem rágondolni, hogy mi történik azzal, akit a gyerekekkel együtt csípnek el. Hozom a holminkat, várjatok meg. (*besiet a palotába*)

Szakácsnő

Igaza van. Ha ezek nekikezdenek, akkor családszám mészárolják le egymást. Hozom a motyómat.

(*Mindnyájan elmennek, csak két asszony ácsorog ott tovább, és Gruse, karján a gyerekekkel.*)

Harmadik komorna

Nem hallottad, tedd már le!

Gruse

A dajka azt mondta, hogy csak egy percig tartsam.

Szakácsnő

Nem jön az vissza, te együgyű!

Harmadik komorna

Ne ártsd ebbe bele magad.

Szakácsnő

Jobban a sarkában lesznek, mint az úrnőnek. Ő az örökös. Te jó lélek vagy, Gruse, de tudod, hogy nem az ész a te legnagyobb erősséged. Én mondom neked, ha leprás lenne, az se volna rosszabb. Igyekezz, hogy megúszd.

(A lovászegény visszajön a batyukkal, melyeket szétszót az asszonyok között. Grusén kívül mind felkészülnek a távozásra.)

Gruse

(csökönyösen) Nem leprás. Úgy néz rám, mint egy ember.

Szakácsnő

Akkor te is nézz órá. Balek vagy, akire mindent rá lehet sózni. Ha azt mondják neked: szaladj salátáért, a te lábad a leghosszabb, akkor már szaladsz is. Az ökrösszekérrel megyünk, velünk jöhetsz, ha sietsz. Jézusom, már az egész városnegyed ég!

Harmadik komorna

Még el se kezdteél pakolni? Sok időnk nincs már, te, a vértések mindjárt ideérnek a kaszárnyából.

(A két asszony és a lovászegény elmegy.)

Gruse

Jövök.

(Gruse lerakja a gyereket, nézi néhány pillanatig, majd ruhadarabokat vesz ki a szanaszét dobált kofferekéből és beakarja velük a még mindig alvó csöppséget. Aztán beszalad a palotába a holmijáért. Lódobogás hallatszik, majd női kiáltozás. A Hájas Herceg részeg vértések társaságában be. Egyikük lándzsájára tűzve hozza a kormányzó fejét.)

Hájas Herceg

Ide, középre! *(Az egyik katona a másik hátára mászik, és a fejet, méricskélve, a kapuív fölé tartja.)* Az nem a közép, kicsit jobbra, úgy. Amit nekem csináltak, kedveseim, azt rendesen csináljátok. *(Miközben a katona kalapáccsal és szöggel a hajánál fogva rögzíti a fejet.)* Ma reggel ezt mondtam a templom ajtajában Georgi Abasvilinek: "Én szeretem a derült égboltot", de tulajdonképpen jobban szeretem a villámot, mely a derült éghől jön, na ja. Csak azt sajnálom, hogy elvitték a porontyot, sürgősen szükségem van rá. Kutassátok át érte egész Grúziát! ezer piasztert kaptok érte!

(Közben Gruse, óvatosan körülnézve, átlopakodik a bejárati kapun, a Hájas Herceg elmegy a vérteseivel. Ismét lódobogás hallatszik. Gruse batyujával a kapuív felé megy. Már majdnem odaér, amikor megfordul, hogy megnézzze: ott van-e még a gyerek. Az Énekes ekkor énekelni kezd. Gruse mozdulatlanul áll.)

Énekes

És míg ott állt, távozófélben, hallotta vagy
Vélte csak hallani tán, hogy halkan hívják:
A gyermek szólt, és nem is jajgatva, jól érthetően,
Így rémlett akkor ott. "Lány" - ezt mondta - "ments meg."
És nem is sírt, nem jajgatott, és így szólt érthető nyelven?
"Tudd meg, lány, az, ki a hívást nem hallja,
Hanem befogva fülét elmegy: többé
Nem hallja meg a párja halk hívását,
Sem a hajnali víg rigót, sem a szüretelőket

Fáradt, boldog sóhaját, ha este zeng harangszó.
Ezt hallva...

(Gruse a gyerekhez megy és fölé hajol)

...ment már vissza, hogy lássa
A gyermeket ismét:
Ment, hogy lássa.
Csak egy pár pillanatra
Ült oda mellé, csak amíg jő az anyja,
Vagy dajkája tán, avagy bárki más.

(Leül a gyerekkel szemben, nekidőlve a ládának.)

Még mielőtt elmegy, mert a veszély túl nagy volt,
A város már
Lángolva jajgat.

(A fény gyöngül, mintha este, és éjszaka volna. Gruse a palotába megy, lámpát és tejet hoz, inni ad a gyereknek.)

Énekes

(hangosan) Szörnyű, hogyha megkísért a Jóság!

(Gruse egész éjszaka örködik, vigyáz a gyerekre. Hol meggyújtja a kislámpát, hogy megvilágítsa, hol brokátkabátba burkolva melegíti. Olykor fülel és körbe-körbenéz, hogy nem jön-e senki.)

Énekes

Ült sokáig, nézte némán
Míg az este jött, míg az éj jött,
Míg nem pirkadt fent az ég.
Túl hosszan ült ott,
Túl hosszan nézte
Halk lélegzését és két kis öklét
Míg a kísértés túl nagy nem lett, kora reggel tájt.
Ekkor felkelt, és sóhajtván lenyúlt érte, nézd máris
Viszi őt.

(Gruse azt teszi, amit az Énekes mond, és úgy teszi, ahogyan mondja)

Akár a prédát, vitte magával,
Tolvajként surrant övele el.

3. MENEKÜLÉS AZ ÉSZAKI HEGYEKBE

Énekes

Ment Gruse Vachnadze észak felé,
Elhagyta a véres várost, lopva
Hogy az északi grúz hegyekbe érjen,
Dalolva ment, tejet vett.

Zenészek

Hogy élje túl az ember
A vérebet, a csapdaállítókat?
Fent az embertelen hegységben vándorolt ő
A kihalt hadiút kőszikja vonzotta őt,
Dalolva ment és friss tejet vett.
Dalolva ment, friss tejet vett.

(Gruse Vachnadze vándorol, hátán zsákban viszi a gyereket, egyik kezében batyu, a másikban nagy bot.)

Gruse

(énekel)
Négy generális
Támadta Iránt.
Az első nem látott csatát,
A második fut, merre lát,
A harmadiknak túl sok a sár,
A negyediknek a serege lazás.
Négy generális,
És senkit se bánt.
Szoszo Robakidze
Megtámadta Iránt, épp Iránt,
Már látott nem is egy csatát,
Az ellenség fut, merre lát,
A sárral ő nem vacakolt,
És rengeteg jó harcosa volt,
Hohó, hohó,
Szoszo Robakidze
Jól vigyázz ránk, jól vigyázz ránk.

(Feltűnik egy parasztkunyhó.)

Gruse

(a gyerekek) Délidő, enni kő. Itt izgulunk tehát a fűben, míg a jó Gruse nem szerez egy csupor tejet. *(Leülteti a gyereket a földre, és kopog a kunyhó ajtaján, egy öreg paraszt nyit ajtót.)* Kaphatnék egy csupor tejet és talán egy kukoricamálét is, nagyapó?

Öreg

Tejet? Nincs tejünk. A vitéz urak a városból elhajtották a kecskéinket. Forduljatok a vitéz urakhoz, ha tejet akartok.

Gruse

De egy csupor tej csak akad a gyerek számára, nagyapó?

Öreg

És "Az Isten fizesse meg", mi?

Gruse

Ki mondta, hogy "Az Isten fizesse meg"? (*Előveszi a pénztárcáját.*) Fizetek mint egy herceg. Fejem a felhők közt, fenekem a vízben! (*A paraszt morogva hozza a tejet.*) És mibe kerül egy csuporral?

Öreg

Három piaszterbe. Megdrágult a tej.

Gruse

Három piaszter? Ezért a tejfröccsért? (*Az öreg szóltalanul becsapja az ajtót az orra előtt.*) Michel, hallottad ezt? Három piaszter! Ezt nem engedhetjük meg magunknak. (*Visszamegy hozzá, leül és odanyújtja neki a mellét.*) Még egyszer meg kell próbálnunk. Szóval gondoldj a három piaszterre! Nincs benne semmi, de azt hiszed, hogy iszol, és ez is valami.

(*Fejcsóválva látja, hogy a gyerek nem szopik többé. Feláll, odamegy az ajtóhoz, és kopog ismét.*)

Nagyapó. Nyisd ki, fizetünk. (*csendben*) A guta üssön meg. (*Amikor az Öreg ismét kinyitja az ajtót*) Azt hittem, megkapom fél piaszterért, de a gyerekek enni kell. Mit szól az egy piaszterhez?

Öreg

Kettő.

Gruse

Ne csukd be újra az ajtót. (*Hosszan matat az erszényében*) Nesze kettő. De a tej legyen olcsóbb, még hosszú út áll előttünk. Ez piócamunka és bűn.

Öreg

Üssétek agyon a katonákat, ha tejet akartok.

Gruse

(*tejet ad a gyerekeknek*) Ez drága multság. Húzd meg, Michel, és a félheti bér. Az emberek itt azt hiszik, hogy a seggünkkel keressük a pénzt. Michel, Michel, jó kis súlyt vettem veled a nyakamba. (*Nézi a brokátkabátot, amelybe a gyereket burkolta.*) Van ezer piaszteres brokátkabátunk, de tejure egy piaszterünk se lesz. (*hátranéz*) Nézd csak, ott a kocsi, gazdag menekültekkel, fel kell rá jutnunk.

(*Egy karavánszeráj előtt. Gruse brokátkabátba öltözve odalép két előkelő hölgyhöz. A gyereket karjában tartja.*)

Gruse

Ah, nyilván a hölgyek is itt óhajtanának éjszakázni? Szörnyű, hogy mennyire túlszűfolt minden, és sehol egy szabad jármű! Kocsisom egyszerűen visszafordult, teljes fél mérföldet

gyalogoltam. Mezítláb! Perzsa cipellőm - hiszen tudják, milyen magas a sarka! De miért nem jön ide senki?

Idősebb hölgy

A fogadós várat magára. Amióta a fővárosban azok a dolgok történtek, a jó modornak az egész országban befellegzett.

(Megjelenik a fogadós, igen méltóságteljes, nagyszakállú aggastyán, szolgája kíséretében.)

Fogadós

Bocsássanak meg egy öreg embernek, hogy megvárakoztatta Önöket, hölgyeim. Kisunokám egy virágzó őszibarackfát mutatott nekem, ott a kukoricaföldeken túl, a dombon. Gyümölcsfákat ültetünk oda, néhány cseresznyét. Nyugatabbra *(mutatja)* kövesebb a talaj, a parasztok oda terelik a birkáikat. Látniuk kellene az őszibarack-virágzást, a rózsaszín páratlanul szép.

Idősebb hölgy

Termékeny tájék.

Fogadós

Isten áldása van rajta. Virágzanak már délebbre is a gyümölcsfák, hölgyeim? Mert gondolom, dél felől jönnek?

Fiatalabb hölgy

Meg kell vallanom, nem fordítottam túlzott figyelmet a tájra.

Fogadós

(udvariasan) Értem, nagy a por. Nyomatékosan tanácslom, hogy hadi útjainkon mérsékelt tempóban haladjanak, hacsak nem sietős a dolguk.

Idősebb hölgy

Burkold nyakadat a fátyolba, drágám. Az esti szél hűvösnek tetszik itt.

Fogadós

A Janga-Tau gleccserei felől fúj, hölgyeim.

Gruse

Igen, félek is, hogy megfázik a fiam.

Idősebb hölgy

Tágas karavánszeráj! Mi volna, ha bemennénk?

Fogadós

Ó, hát a hölgyek szobákat óhajtanának? Csakhogy a karavánszeráj túlzásúfolt, hölgyeim; és a szolgák szétfutottak. Vigasztalhatatlan vagyok de már senkit sem fogadhatok be, még ajánló levéllel sem...

Fiatalabb hölgy

De hát az országúton csak nem éjszakázhatunk.

Idősebb hölgy

(szárazan) Mennyibe kerül?

Fogadás

Meg kell érteniük, hölgyeim, hogy manapság, amikor oly sok menekült keres menedéket - bizonyára igen tiszteletre méltó, de a hatóságok által kevésbé kedvelt személyek -, a fogadók számára különleges elővigyázatosság ajánlatos. Ezért...

Idősebb hölgy

Kedves uram, mi nem vagyunk menekültek. Nyári rezidenciánkba utazunk a hegyekbe, ennyi az egész. Eszünkbe se jutna, hogy igénybe vegyük a vendégszeretetét, ha olyan sürgetően rászorulnánk.

Fogadás

(elismerően meghajtja a fejét) Nem kétlem. Csak azt kétlem, hogy a rendelkezésre álló aprócska helyiség megfelel a hölgyeknek. Személyenként hatvan piasztert kell számítanom érte. Összetartoznak a hölgyek?

Gruse

Bizonyos szempontból. Szállásra nekem is szükségem van.

Fiatalabb hölgy

Hatvan piaszter! Vérszopó feltételek!

Fogadás

(hidegen) Hölgyeim, mivel nem érzek kedvet a vérszopáshoz... (megfordul, hogy elmenjen)

Idősebb hölgy

Kell nekünk vérről beszélnünk? Gyere. (Bemegy, a szolga követi.)

Fiatalabb hölgy

(kétségbeesve) Száznolcvan piaszter egy helyiségért! (Hátranéz Gruséra) De a gyerekekkel képtelenség! És ha bög?

Fogadás

A helyiség száznolcvanba kerül, akár ketten alszanak benne, akár hárman.

Fiatalabb hölgy

(megváltozott hangon, Grusénak) Másrészt képtelennek tetszik a gondolat, hogy maga, kedvesem, az országúton reked. Jöjjön kérem.

(Bemennek a karavánszerájba. A színpad másik oldalán hátul megjelenik a szolga néhány csomaggal. Mögötte az idősebb hölgy, majd a másik hölgy és Gruse a gyerekekkel.)

Fiatalabb hölgy

Száznolcvan piaszter! Nem izgattam fel magam ennyire, amióta az én drága Igoromat hazahozták.

Idősebb hölgy

Kell neked Igorról beszélned?

Fiatalabb hölgy

Tulajdonképpen négyen vagyunk, a gyerek is személy, nem? (*Grusénak*) Nem vállalná magára legalább az összeg felét?

Gruse

Lehetetlen. Tudja, gyorsan kellett útnak erednem, és az adjutáns feledékenységéből nem adott elég pénzt.

Idősebb hölgy

Talán hatvan sem áll a rendelkezésére?

Gruse

Azt megfizetem.

Fiatalabb hölgy

Hol vannak az ágyak?

Szolga

Ágyak nincsenek. Takarók vannak és zsákok. Maguknak kell elrendezniük. Örüljete, hogy nem egy gödörbe dugnak benneteket is, mint annyi mást. (*el*)

Fiatalabb hölgy

Hallottad ezt? Azonnal megyek a fogadóshoz. Ezt a fickót félholtra kell korbácsolni.

Idősebb hölgy

Mint a férjedet?

Fiatalabb hölgy

Olyan goromba vagy. (*sír*)

Idősebb hölgy

Hogyan rendezkedjünk be itt éjszakára?

Gruse

Bízzák csak rám. (*Leteszi a gyereket.*) Ha többen vagyunk, könnyebben boldogulunk. Maguknak még megvan a kocsijuk. (*söpör*) Jócskán meglepődtem. "Kedves Anasztazia Katarinovszka" mondotta a férjem ebéd előtt, "feküdj le kis időre, hiszen tudod, milyen könnyen kapsz migrént." (*Előcipeli a zsákokat, elkészíti a fekhelyeket, a hölgyek figyelik, miképpen dolgozik, majd egymásra néznek.*) "Georgi" - mondtam a kormányzónak - "hogyan feküdjek le, ha hatvan vendéget várunk ebédre, a személyzet olyan megbízhatatlan, és Michel Georgijevics nem eszik nélkülem." (*Michelnek*) Látod, Michel, minden rendbe jön, nem megmondtam neked! (*Hirtelen észreveszi, hogy a hölgyek furcsálkodva nézik, és sugdolóznak is.*) Így legalább nem a csupasz földön fekszünk. A takarókat kettőbe hajtottam.

Idősebb hölgy

(*parancsolóan*) Maga fölöttébb gyakorlottan ágyaz, kedvesem. Mutassa a kezét.

Gruse

(*megijed*) Hogyan?

Fiatalabb hölgy

Azonnal mutassa a kezét. (*Gruse megmutatja a hölgyeknek a kezét. Diadalmasan*) Kérges! Cselédlány!

Idősebb hölgy

(*az ajtóhoz megy és kikiabál*) Személyzet!

Fiatalabb hölgy

Kicsíptünk, szélhámosnő! Valld be, miben sántikálsz!

Gruse

(*zavarodottan*) Semmiben sem sántikálok. Azt gondoltam, hogy talán magukkal visznek egy darabig a kocsijukon. Kérem, ne lármázzon, már megyek magamtól is.

Fiatalabb hölgy

(*miközben az idősebb még mindig a személyzetet hívja*) Menni mész, de rendőrökkel. Egyelőre maradsz. Ne próbálj szökni, te!

Gruse

De hiszen a hatvan piasztert is meg akartam fizetni, nézzék. (*Megmutatja a pénztárcáját*) Láthatják, van annyi, itt a négy tízes, itt egy ötös, nem, ez is tízes, már meg is van a hatvan. Csak azt akarom, hogy a gyerek felkerüljön a kocsira, ez az igazság.

Fiatalabb hölgy

Áhá, szóval kocsikázni akartál! Csakhogy kibökted.

Gruse

Nagyságos asszony, nem tagadom, hogy alacsony sorból származom, kérem, ne hívja a rendőrséget. A gyerek előkelő származású, nézzék a fehéreneműjét, éppúgy menekülnie kell, mint maguknak.

Fiatalabb hölgy

Előkelő származású, ezt ismerjük. Az apja egy herceg, mi?

Gruse

(*vadul az idősebb hölgynek*) Ne kiabáljon! Hát nincs szívetek?

Fiatalabb hölgy

(*az idősebbnek*) Vigyázz, még neked megy, nagyon veszélyes! Segítség! Gyilkos!

Szolga

(*jön*) Mi történik itt?

Idősebb hölgy

Ez a perszóna úriasszonyt játszott, hogy közénk furakodhasson. Valószínűleg tolvaj.

Fiatalabb hölgy

Még hozzá veszélyes. El akart tenni bennünket láb alól. Ez az ügy rendőrért kiált. Már jön is a migrénem, érzem, jaj, istenem.

Szolga

Pillanatnyilag nincs rendőrség. (*Grusénak*) Szedd össze a cókókódat, húgom, és tűnj el, mint a tű a kazalban.

Gruse

(*dühösen felveszi a gyereket*) Nem vagytok emberek! És már szögeznek is fejeteket a falakra!

Szolga

(*kituszkolja Grusét*) Fogd be a szád. Ide ne csald az öreget, az nem érti a tréfát.

Idősebb hölgy

(*a fiatalabbnak*) Nézd meg, nem lopott-e máris valamit!

(*Miközben a hölgyek lázasan kutatják, nem loptak-e el tőlük valamit, a szolga és Gruse kilép baloldalt a kapun.*)

Szolga

Előbb nézzél, aztán bízzál. Ezentúl vizsgáld meg az embereket, mielőtt szóba állsz velük.

Gruse

Azt hittem, a saját kutyájuk kölykével rendesebben bánnak.

Szolga

Eszükbe sem jut. Hidd meg, lusta és mihaszna emberek utánzásánál nincs nehezebb feladat. Ha ezeknél gyanúba keveredsz, hogy egyedül is ki tudod törölni a seggedet, vagy hogy a kezedet életedben egyszer munkára használtad, akkor véged. Várj csak, mindjárt hozok neked egy kukorica kenyeret és pár almát.

Gruse

Inkább ne. Jobb, ha eltűnök, mielőtt a fogadós jön. És ha egész éjszaka szaladok, akkor azt hiszem kikerülök a veszélyből. (*Elmegy*)

Szolga

(*halkan utána szól*) A következő keresztútnál fordulj jobbra.

(*Gruse eltűnik*)

Énekes

Míg Gruse Vachnadze észak felé ment.
Már nyomában volt, már nyomában volt,
Már nyomában volt
A kacbeki hájas herceg sok katonával.

Zenészek

Hogy szökhetsz el vértések elől a mezítlábas?
Vérebek, csapdarakók elől? Éjnek éjén üzik őt.
Aki üldözőnek áll, nem fárad el. A hóhér
Éberrel él.

(Két vérteskatonát baktat a hadi úton.)

Őrvezető

Fafej, semmire sem viszed. Hogy miért nem? Azért nem, mert nem szívvel végzed a munkád. Az előljáró kis jelekből is észreveszi az ilyesmit. Amikor tegnapelőtt rámásztam a kövér spinére, te lefogtad a férjét, ahogy megparancsoltam neked, és hasba is rugdostad, de örömmel csináltad, ahogy jó közlegényhez illik, vagy csak az illem kedvéért? Olyan vagy, mint egy üres szalmaszál vagy mint egy repedt dob, sohase léptetnek elő. *(Egy ideig némán mennek tovább.)* Csak azt ne képzeld, hogy nem veszem észre, miképpen ellenkezel velem, ahogy csak bírsz. Megtiltom, hogy sántíts! Csak azért sántítol, mert eladtam a gebéket, mert soha többé nem kapnék ennyit értük. A sántítással tudatod velem, hogy nem szívesen gyalogolsz, ismerlek. Ez nem válik a javadra, ez a károdra válik. Nóta!

A két vértés:

(énekel)

Búsan mentem megvívni a harcom,
Szép szerelmem, otthon kellett hagynom
Szűz erényét óvják hű barátok,
Ameddig a hadak útján járok.

Őrvezető

Hangosabban!

A két vértés

Majd ha sírba fekszik az én testem,
Rám maréknyi földet szór szerelmem,
Itt a lába, mondja, amely hozzám hozta,
Itt a kar, mely csípőm átkarolta.

(Ismét némán mennek egy ideig.)

Őrvezető

Egy jó katona belead apait-anyait. Feletteséért cafatokra tépetné magát. Megtört szemmel látja még őrvezetőjének elismerő biccentését. Ez a jutalma, többet nem is kíván. De neked nem jár biccentés, mégis megdöglesz. A hétszentségit, hogyan találjam meg egy ilyen beosztottal a kormányzó kölykét, erre vagyok kíváncsi.

(Tovább mennek)

Énekes

Ment Gruse Vachnadze, de a Szirra folyónál
Rájött, hogy nem bírja már, a csöppség túl nehéz volt.
A védtelen kisgyerek oly nehéz volt, mint a kő.

Zenészek

Kint a kukoricaföldeken töltött éj után
A rőt hajnal mint a jég. Ha a tejesedény csörgését
Hallja a tanya felől, míg a füst felszáll,
Neki félni muszáj. Nem a gyermek
Nyomja már, csak a tompa súly.

(Gruse egy paraszt-tanya előtt áll.)

Gruse

Most megint csurom pisi vagy, pedig tudod, hogy nincs több pelenkánk. El kell válnunk egymástól, Michel. Elég messze a város. Nem érdeked őket annyira, kis szaros, hogy idáig üldözzenek. A parasztasszony jó lélek, és érzed a tejszagot? Minden jókat Michel, én elfelejtem, miképpen sarkantyúztad hátamat egész éjjel, hogy gyorsabban fussak, te pedig felejtsd el a sovány kosztot, jó szívvel adtam. Szívesen megtartottalak volna, mert olyan pici az orrod, de hát nem megy. Megmutattam volna neked az első nyuszit és - hogy többé be ne pisilj, de vissza kell mennem, mert nemsokára visszatérhet az én szerelmem, a katona, és mi lesz, ha nem talál ott? Ezt nem kívánhatod, Michel.

(Egy kövér parasztasszony tejeskannával benyit a házba. Gruse megvárja, míg beér, majd óvatosan az ajtóhoz lopózik, és leteszi a gyereket a küszöb elé. Aztán egy fa mögé bújva megvárja, míg a parasztasszony kilép, az ajtón és megtalálja a bugyrot.)

Parasztasszony

Jézusom, hát ez mi? Hát, te!

Paraszt

(jön) Mi a baj? Hadd egyem meg a levesem.

Parasztasszony

(a gyerekeknek) Hol az anyád, vagy nincs is? Azt hiszem, fiú. És a pólyája finom, ez egy finom gyerek. Egyszerűen letették az ajtó elé, micsoda idők!

Paraszt

Ha azt hiszik, hogy mi majd etetjük nekik, akkor tévednek. Beviszed a paphoz a faluba, és kész.

Parasztasszony

Mit kezdjen vele a pap, ennek anya kell. Nézd, felébred. Mit gondolsz, nem fogadhatnánk be?

Paraszt

(ordít) Nem!

Parasztasszony

Ha a sarokba ágyazok neki, a karosszék mellé, akkor csak egy kosárra van szükségem, és magammal viszem a földekre. Látod, hogy nevet? Tető van a fejünk fölött, ember, megtarthatjuk, és többet egy szót se arról.

(Beviszi a gyereket, a paraszt tiltakozva követi. Gruse előbújik a fa mögül, nevet és sietve megindul az ellenkező irányba.)

Énekes

Hazatérő, miért vagy vidám?

Zenészek

Mert a gyámoltalan
Új szüleit jól fogadta, víg a kedvem.
Nem nyom a drága csöppség, ez vidít fel, ez vidít fel.

Énekes

És miért búsulsz?

Zenészek

Mert szabad és üres lettem, ez búsít el,
Lettem kifosztott
Nincstelen koldus.

(Csak kis utat tett még meg, amikor találkozik a két vérteskatonával, akik nekiszegedik a lándzsájukat.)

Őrvezető

Leányzó, beleütköztél a haderőbe. Honnan jössz? Mikor jössz? Állsz-e tiltott kapcsolatban az ellenséggel? Hol állította fel a hadsorait? Milyen mozdulatokat végez a hátad mögött? Mi van a dombokkal, mi van a völgyekkel, meg van-e erősítve körkörösén a harisnyád?

(Gruse ijedten áll.)

Gruse

Jól meg van erősítve, jobb ha visszavonultok.

Őrvezető

Én mindig visszavonulok, ebben bízhatok. Mit bámulod úgy ezt a dárdát? "A katona a harcmezőn egy pillanatig sem ereszi el a dárdáját", ez előírás, tanuld meg kívülről.

Fafej

Nos hát, leányzó, hova, hova?

Gruse

A vőlegényemhez, vitéz úr, bizonyos Szimon Chachavához, a nukhai palotaőrség tagjához. És ha megírom ezt neki, széttöri a csontotokat.

Őrvezető

Szimon Chachava, hát persze, azt ismerem. Odaadta nekem a kulcsát, hogy hébe-hóba a gondodat viseljem. Fafej, nem kedvelnek bennünket. Ne titkoljuk tovább, hogy tisztességesek a szándékaink. Leányzó, én csak látszólag tréfálok, valójában komoly ember vagyok, így hát hivatalosan közlöm veled: egy gyereket akarok tőled.

(Gruse halkán felkiált.)

Őrvezető

Megértett bennünket, Fafej. Édes az ilyen riadalom, mi? "Előbb ki kell vennem a tököt a sütőből, tiszt úr. Előbb inget kell váltanom, mert ez itt szakadt, ezredes úr!" De félre az élccel, félre az ércsel, leányzó: Egy gyereket keresünk ezen a tájon. Nem tűnt itt fel egy finom városi gyerek finom pólyafelszerelésben?

Gruse

Nem hallottam ilyesmiről.

Énekes

Fuss, jószívű lány, fuss, mert itt a gyilkos!
Védd a védtelent, védd! Védd a védtelent, védtelen!
Nézd csak, fut már, nézd csak, fut már!

(Gruse hirtelen megfordul, és páni rémületben rohan visszafelé. A vértések egymásra néznek, és káromkodva követik.)

Zenészek

A legvéresebb korban
Élnek jószívű, jószívű lények.

(A parasztházban a kövér parasztasszony a kosárban fekvő gyerek fölé hajol, amikor Gruse Vachanadze beront.)

Gruse

Dugd el gyorsan. Jönnek a vértések. Én tettem az ajtó elé, de nem az enyém, úri gyerek.

Parasztasszony

Miféle vértések jönnek?

Gruse

Ne sokat kérdezősködj. Vértések jönnek, őt keresik.

Parasztasszony

Az én házamban semmi keresnivalójuk. De hozzád alighanem lesz egy-két szavam.

Gruse

Vedd le a finom pólyát róla, mert elárul.

Parasztasszony

Pólya ide, pólya oda, ebben a házban én parancsolok, mit piszkolsz a fészkembe, miért tetted ki? Ez bűn.

Gruse

(kinéz.) Mindjárt előjönnek a fák mögül. Hiba volt, hogy elszaladtam, attól feldühödtek. Mit tegyek?

Parasztasszony

(szintén kiles és hirtelen nagyon megijed) Jézus Mária, vértések!

Gruse

A gyerek után nyomoznak.

Parasztasszony

És ha bejönnek?

Gruse

Nem adhatod oda nekik. Mondd azt, hogy a tied.

Parasztasszony

Jó.

Gruse

Felnyársalják, ha odaadod nekik.

Parasztasszony

De ha követelik? Itt a házban a termés ára, ezüstben.

Gruse

Ha odaadod nekik, felnyársalják, itt, ebben a szobában. Azt kell mondanod, hogy a tied.

Parasztasszony

Jó. És ha nem hiszik el?

Gruse

Ha elég határozottan mondd...

Parasztasszony

Fejünkre gyújtják a tetőt.

Gruse

Azért kell kitartanod, amellet, hogy a tied. Michelnek hívják. Ezt nem lett volna szabad elárulnom.

(A parasztasszony bólint.)

Gruse

Ne bólogass. És ne remegj, azt észreveszik.

Parasztasszony

Jó.

Gruse

És ne mondogasd, hogy "jó", nem bírom hallani. (Megrázza) Hát neked nincs gyereked?

Parasztasszony

Katona.

Gruse

Akkor talán ő is vértess most. És ha gyerekeket kell felnyársalnia? Alaposan lehordanád. "Ne hadonássz a dárdáddal a szobámban, erre tanítottalak? Moss nyakat, mielőtt az anyáddal beszélsz."

Parasztasszony

Igaz, nem tűrném, hogy ilyesmit csináljon.

Gruse

Ígérd meg, hogy nem mondom: tied a gyerek.

Parasztasszony

Jó.

Gruse

Itt vannak már.

(Az ajtón kopognak. Nincs válasz. A vértessék bejönnek. A parasztasszony meghajlik mélyen.)

Őrvezető

Nahát, itt van. Mit mondtam? Milyen az orrom? Megérezem a szagát. Megkérdezlek, leányzó: miért szaladtál el? Mit gondoltál, mi veled a tervem? Fogadjunk, valami illetlenség. Valld be!

Gruse

(Miközben a parasztasszony szakadatlanul hajlong) Eszembe jutott, hogy a tűzhelyen felejtettem a tejet.

Őrvezető

Azt hittem, azért szaladtál el, mert azt gondoltad, hogy illetlenül nézlek. Mintha elképzelném, hogy megesik valami köztünk. Bűnös tekintettel, hiszen értesz?

Gruse

Azt nem láttam.

Őrvezető

De megtörténhetett volna, nem igaz? El kell ismerned. Lehetnék disznó is, nem? Nem titkolom el előtted: eszembe jutna egy s más, ha kettesben volnánk. *(a parasztasszonynak)* Nincs valami dolgod az udvarban? Megettetted a tojókat?

Parasztasszony

(hirtelen térdre veti magát) Vitéz úr, én semmiről sem tudtam. Ne gyújtsátok rám a tetőt!

Őrvezető

Miről beszélsz?

Parasztasszony

Semmi közöm ehhez, vitéz úr. Ő tette az ajtó elé, esküszöm.

Őrvezető

(meglátja a gyereket, füttyent) Van itt valami apróság a kosárban, Fafej, ezer piaszter szaga

csap az orromba. Vidd ki az öregasszonyt, és vedd őrizetbe, nekem, úgy érzem, kihallhatást kell tartanom itt.

(A parasztasszony egy szót sem szól, miközben a közlegény kivezeti.)

Őrvezető

Már meg is van a gyerek, akit én tőled akartam. *(odamegy a kosárhoz)*

Gruse

Tiszt úr, Ő az én gyerekem. Nem őt keresitek.

Őrvezető

Hadd nézzem. *(A kosár fölé hajol. Gruse kétségbeesetten körülnéz.)*

Gruse

Az én gyerekem, az enyém!

Őrvezető

Gyolcs pólya.

(Gruse nekiront, hogy elhúzza. Az őrvezető eltaszítja, és ismét a kosár fölé hajol. Gruse kétségbeesetten körülnéz, felkap egy nagy fahasábot, és hátulról fejbe kólintja vele az őrvezetőt, aki összeesik. Gruse kiszalad a gyerekekkel.)

Énekes

És szökve, bújva, hogy meg ne öljék,
Épp harminchárom tébolyodott nap után
A Hanga-Tau-i gleccsernél
Ő, Gruse Vachanadze úgy dönt, hogy anya lesz.

Zenészek

Ő, a védtelen a védtelen jó anyja lesz.

(Gruse Vachnadze félig befagyott patak fölött kuporogva tenyeréből itatja a gyereket.)

Gruse

(énekel)

Mert nem vállal senki más,
Én vállallak most már,
Hisz más erre úgyse kész,
Mert sötéthól fagyba mész,
Rám kell fanyalodjál.
Mert soká cipeltelek,
Noha lábam vérzett,
Mert túl drága volt a tej,
Könnyű munka volt
Megszeretni téged.

Gyolcs ingecskéd eldobom,
Adok rád egy rongyot,
Megkeresztel, megtisztít
Ez a gleccservíz itt.
(Ezt is bírd ki most már.)

(Leveszi ének közben a gyerekről finom fehérneműjét, és becsavarja egy rongyba.)

Énekes

Lám, Gruse Vachnadze,
futva a sok vértés elől
rozzant deszka hídhöz ért,
mely a túlsó lankák falvaihoz
visz át,
A korhadt híd megért egy dalt,
ingott rajt két élet.

(Szél kerekedik. A félhomályból kimagaslik a gleccser hídjá. Mivel egyik kötele elszakadt, félig lelóg a szakadékba. Kereskedők - két férfi és egy nő - ácsorognak tétován a palló előtt, amikor Gruse megérkezik a gyerekekkel. Az egyik férfi egy rúddal ki akarja halászni a mélyhól a lógó kötelet.)

Első férfi

Lassan a testtel, fiatalasszony, a hágón úgysem jutsz át.

Gruse

De nekem el kell jutnom a keleti oldalra a fiammal. A bátyámhoz megyünk.

Kereskedő nő

Kell! Mi az, hogy kell! Nekem is át kell jutnom, mert Atumban két szőnyeget kell vennem, amelyeket egy asszonynak el adnia, mert a férjének meg kellett halnia, lelkecském. De megtehetem, amit meg kell tennem, és az az asszony teheti-e? Andrej már két órája próbálja kifogni azt a kötelet, és ha kifogná, hogyan rögzítsük, kérdem én!

Első férfi

(fülel) Csendet, azt hiszem, hallok valamit.

Gruse

(hangosan) A palló nem egészen korhadt. Azt hiszem, megpróbálok átjutni.

Kereskedőnő

Én akkor sem próbálnám meg, ha maga az ördög kergetne. Kész öngyilkosság volna.

Első férfi

(kiabál) Hahó!

Gruse

Ne kiabálj! *(a kereskedőnőnek)* Mondd neki, hogy ne kiabáljon.

Első férfi

De hiszen lenről kiáltanak. Talán eltévedtek odalent.

Kereskedőnő

És miért ne kiabáljon? Csak nincs valami a füled mögött? Üldöznek?

Gruse

Akkor hát el kell árulnom nektek. A vértések üldöznek. Leütöttem közülük egyet.

Második férfi

Dugjátok el az árukat!

(A kereskedőnő egy zsákot eldug egy kő mögé.)

Első férfi

Miért nem mondtad ezt rögtön? *(a többieknek)* Ha elkapják, vagdalt húst csinálnak belőle.

Gruse

Eredjetek az utamból, át kell jutnom a pallón.

Második férfi

Nem tudsz. A szakadék kétezer láb mély.

Első férfi

Akkor sem volna értelme, ha kifognánk a kötelet. Tarthatnánk a kezünkkel, de a vértések is átjuthatnának ugyanígy.

Gruse

El az útból!

(Kiáltások: "Arra, felfelé!")

Kereskedőnő

Már nincsenek messze. De a gyereket nem viheted a pallóra. Csaknem biztos, hogy beszakad. És nézz le.

(Gruse lenéz a szakadékba. Lenről hallatszik ismét a vértések kiáltása.)

Második férfi

Kétezer láb.

Gruse

De ezek az emberek rosszabbak.

Első férfi

A gyerek miatt sem teheted. Kockáztasd a saját életedet, ha üldöznek, de a gyerekét nem kockáztathatod.

Második férfi

A súlya is nagyobb a gyerekkel.

Kereskedőnő

Talán csakugyan át kell jutnia. Add ide a gyereket, én eldugom, menj át egyedül a pallón.

Gruse

Nem, összetartozunk. *(A gyereknek)* Együtt félünk, együtt élünk.

(énekel)

Rémes a mélység, fiam,
Korhadt a híd,
De nem mi választjuk, fiam,
Utunkat itt.
Nincs is más utad,
Csak min én megyek,
Amit én adok,
Az a kenyered.
Morzsákon ha osztoznunk kell,
Négyből hármat kapsz,
Ámde attól tartok,
Hogy jól mégse laksz.
Hogy jól mégse laksz.

Megpróbálom.

Kereskedőnő

Ez istenkísértés.

(Kiáltások lentről.)

Gruse

Dobjátok el a rudat, kérlek, különben kihalásszák a kötelet és utánam jönnek.

(Megindul az ingó pallón. A kereskedőnő felkiált, mert csaknem eltörik alatta. De Gruse továbbmegy és eléri a másik partot.)

Első férfi

Átért.

Kereskedőnő

(aki térdre rogyva imádkozott, dühösen) Ez bűn volt Isten ellen!

(Feltűnnek a vértések. Az örvezetőfején kötés.)

Örvezető

Nem láttatok egy nőt egy gyerekkel?

Első férfi

(miközben a második férfi a szakadékba dobja a rudat) De láttunk. Ott van. És a palló nem bír el benneteket.

Őrvezető

Ezt megkeserülöd, Fafej.

(Gruse a másik parton nevet, és megmutatja a gyereket a vértésnek. Továbbmegy, maga mögött hagyva a pallót. Szél.)

Gruse

(hátrapillantva Michelre) A széltől sose félj, ő is csak kivert kutya. A felhőket kell tologatnia, és ő fázik a leginkább. (havazni kezd)

És a hó sem a legrosszabb, Michel. Csak a fenyőcsemetéket kell betakarnia, hogy meg ne ölje őket a tél. És most rólad éneklek valamit, figyelj.

(énekel)

Egy rablógyilkos nemzett,
És egy nyavalyás kurva szült,
De majd megsüvegel az, ki
Jobb mint bárki más.
A tigris fattya éhes
Lónak szénát szállít,
Kis kígyó anyákhoz
Friss tejjel beállít.

4. AZ ÉSZAKI HEGYEKBEN

Énekes

Egy héten át bolyongott zord vidéken,
Gleccseren átkelt, és zord szakadékban vándorolt ő,
Majd ha ott leszek, hol él a fivérem, nemsoká,
Akkor felugrik, átölel engem.
"Kishúgom, jöjj be" - ezt mondja majd
"Régen vártalak téged.
Itt van drága és dolgos nőm.
Ez, nézd, a tanyánk, ez övele jött hozományba.
Egy tucat lóval és harmincegy tehénnel.
Ülj le! Jöjj a fiaddal, ülj le, itt egy gőzölgő tál."
Egy nyájas völgyben virult ez a szép majorság.
Bátyja házához a szegény lány nagyon lázasan érkezett.
A bátyja fogadta őt.

(Az asztalnál kövér parasztházaspár, enni készülnek. Lavrenti Vachnadzénak már nyakában a szalvéta, amikor Gruse halálsápadtan belép a gyerekekkel. Egy szolga támogatja.)

Lavrenti

Honnan jössz, Gruse?

Gruse

(erőtlenül) A Janga-Tau-szoroson jöttem át, Lavrenti.

Szolga

A pajta előtt találtam rá. Egy kisgyerek van vele.

Sógornő

Menj, csutakold le a fakót. *(szolga el)*

Lavrenti

Ez a feleségem. Anika.

Sógornő

Azt hittük, Nukhában szolgálsz.

Gruse

(alig áll a lábán) Ott szolgáltam, igen.

Sógornő

Nem volt jó helyed ott? Azt hallottuk, jó volt.

Gruse

Megölték a kormányzót.

Lavrenti

Igen, ott állítólag zavargások voltak. A nagynénéd is mesélte, emlékszel, Aniko?

Sógornő

Nálunk nyugodt minden. A városiak sose férnek a bőrükbe. *(az ajtóhoz megy, kiabál)*
Szosszo, Szosszo, ne vedd még ki a lepényt a kemencéből, hallod? Hol bujkálsz? *(kiabálva el)*

Lavrenti

(halkan, gyorsan) Van neki apja? *(Gruse megrázza a fejét.)* Gondoltam. Ki kell találnunk valamit. Aniko jámbor asszony.

Sógornő

(visszaérkezik) Ezek a cselédek! *(Grusénak)* Tiéd a gyerek?

Gruse

Az enyém. *(Összeesik, Lavrenti talpra állítja.)*

Sógornő

Jézus Mária, ez beteg, mit csináljunk?

(Lavrenti a kemencepadkához vezetné Grusét, Aniko felháborodott mozdulatokkal tiltakozik, a fal melletti zsákra mutat.)

Lavrenti

(a falhoz vezetni Grusét) Ül le. Csak kiszállt belőle az erő.

Sógornő

Skarlát ez a javából!

Lavrenti

Akkor foltos lenne. Csak elgyöngült, légy nyugodt, Aniko. (*Grusénak*) Ülni jobb, mi?

Sógornő

Övé a gyerek?

Gruse

Az enyém.

Lavrenti

Éppen a férjéhez tart.

Sógornő

Úgy. Kihűl a húsod. (*Lavrenti leül és enni kezd*) Rossz hidegen, hidegen a zsír megárt. Túl érzékeny a gyomrod, magad is tudod. (*Grusénak*) A férjed nem a városban van, hát akkor hol van?

Lavrenti

A hegyen túlra ment férjhez, azt mondja.

Sógornő

Úgy, a hegyen túlra. (*maga is leül enni*)

Gruse

Azt hiszem, le kell fektetnetek valahova, Lavrenti.

Sógornő

(*folytatja a kihallgatást*) Ha sorvadásos, mind elkapjuk tőle. Van a férjednek tanyája?

Gruse

Katona.

Lavrenti

De apai részről tanyája is van, egy kicsi tanya.

Sógornő

Nem háborúzik? Miért nem?

Gruse

(*erőlködve*) Háborúzik ő.

Sógornő

Akkor miért iparkodsz a tanyára?

Lavrenti

A férje a háború után a tanyájára megy.

Sógornő

De te már most oda tartasz?

Lavrenti

Ott akarja megvárni.

Sógornő

(élesen felkiált) Szosszo, a lepényt!

Gruse

(lázasan motyog) Tanya. Katona. Várni. Ül le, teli tál.

Sógornő

Ez skarlát.

Gruse

(felpattan) Van egy tanyája, igenis!

Lavrenti

Azt hiszem, csak kimerült, Aniko. Nem néznél utána, hogy mi van a lepénnyel, kedves?

Sógornő

De mikor jön vissza, hiszen a háború, mint hírlík, csak most tört ki újra? *(kiabálva kacsázik kifelé)* Szosszo, hol bujkálsz? Szosszo!

Lavrenti

(gyorsan feláll, Gruséhoz megy) Mindjárt kapsz a kamrában egy ágyat. Aniko jó lélek, de csak evés után.

Gruse

(odanyújtja neki a gyereket) Fogd! *(Lavrenti átveszi a gyereket, közben körülnéz.)*

Lavrenti

De nem maradhattok sokáig. Anika jámbor, mint már említettem.

(Gruse összeesik. A bátyja felfogja estében.)

Énekes

A leány beteg volt.
Magához vette tutyimutyi bátyja őt.
Az ősz után eljött a tél.
A tél hosszú volt.
A tél rövid volt.
Senki se tudhatott arról.
A patkány nem haraphatott,
A tavasz nem sietett.

(Gruse a szerszámkamrában, szövőszéknél. A gyerek a földön guggol. Mindkettőjükön pokrócok.)

Gruse

(szó és közben énekel)

Amikor a kedves férfi megindult,
Jegyese könyörögve szaladt utána,
Könyörögve sírt és sírva okította:
Kedves úr, kedves úr,
Hogyha most csatába mész,
Harcba ha szállsz az ellenséggel,
Harcba ha szállsz az ellenséggel,
Had elé ki ne állj,
Had után ne kocogj te,
Elöl a vérvörös lángok,
Hátul vérvörös füst,
Maradj a harc közepében,
A harc közepében épen,
Ott légy, hol a zászlótartó,
Ott légy, hol a zászlótartó,
Az elsők meghalnak mind,
A hátul lévők nem élik túl,
Ki középen megy, az hazatér,
Ki középen megy, az hazatér.

Michel, ravasznak kell lennünk. Ha meghúzzuk magunkat, mint a svábbogarak, elfelejti a sógornő, hogy a házában vagyunk. Akkor maradhatunk olvadásig. És ne sírj a hidegtói. Aki szegény és még fázik is, azt nehéz megszeretni.

(Lavrenti lép be. Leül a húga mellé.)

Lavrenti

Miért ültök pokrócokba csavarva, mint a kocsisok? Csak nem túl hideg ez a kamra?

Gruse

(sietve leveszi a sálját) Nincs hideg, Lavrenti.

Lavrenti

Ha túl hideg volna, akkor ne ücsörögj itt a gyerekekkel. Aniko ezt nem tudná megbocsátani magának. *(szünet)* Remélem, a pópa nem faggatott ki a gyerekről?

Gruse

Faggatott, de semmit sem árultam el.

Lavrenti

Ez jó. Anikóról akartam beszélni veled. Jó lélek ő, csak nagyon, nagyon finom érzésű. Még ha az emberek nem veszik különösebben szájukra a tanyát, ő akkor is aggályoskodik. Mert olyan mély érzésű, tudod. Egyszer egy fejlánynak lukas volt a zoknija a templomban, és azóta az én drága Anikóm két pár harisnyát húz fel, ha templomba megy. *(fülel)* Biztos vagy abban, hogy nincsenek itt patkányok? Mert ez esetben nem lakhattok itt. *(Zörejt hallatszik, mintha csöppek hullanának a tetőről.)* Mi csöpög?

Gruse

Talán egy lukas hordó.

Lavrenti

Igen, nyilván egy hordó. Most már egy fél éve vagy itt, nem? Anikóról beszéltem?
Természetesen nem meséltem el neki azt a dolgot a vértésekkel, gyenge a szíve. Ezért nem tudja, hogy nem kereshetsz munkát, és ezért mondta tegnap, amit mondott.

(Ismét hallgatják, hogyan olvad a hó.)

El sem tudod képzelni, hogyan aggódik a katonádért. "És ha hazatér és nem találja a feleségét?" - kérdi, és ébren hánykolódik. "Tavasza előtt nem jöhet" - mondom én. Milyen jó asszony. *(A csöppek gyorsabban esnek.)* Mikor jön, mit gondolsz, mi a véleményed? *(Gruse hallgat.)* Ugye szerinted sem tavasz előtt? *(Gruse hallgat)* Látom, magad sem hiszed már, hogy visszajön. *(Gruse nem felel.)* De ha kitavaszodik és a hó elolvad itt és a szorosokban, akkor nem maradhatsz nálunk tovább, mert akkor kereshetnek itt is, és annyi a szóbeszéd egy apátlan gyerekről. *(A hulló csöppek harangjátéka felerősödik és állandósul.)*

Lavrenti

Gruse, olvad a hó a tetőn, itt a tavasz.

Gruse

Igen.

Lavrenti

(buzgón) Hadd mondjam el neked, hogy mit csinálunk. Egy hely kell neked, ahol ellehetsz, és mivel gyereked van *(sóhajt)* férjet is kell szerezned, hogy az emberek ne köszörüljék rajtad a nyelvüket. Óvatosan megtudakoltam tehát, hogyan szerezhetünk neked egy férjet. Gruse, találtam egyet. Beszéltem az asszonnyal, van egy fia, közvetlenül a hegyen túl, meg egy kis tanyája, már meg is egyeztem vele.

Gruse

De én nem mehetek férjhez, várnom kell Szimon Chachavára.

Lavrenti

Igaz. Erre is gondoltam. Nem az ágyban kell neked férfi, hanem papíron. Ilyet találtam. Az illető parasztasszony fia haldoklik éppen. Hát nem csodálatos ez? Mindjárt beadja a kulcsot. És pont úgy van minden, ahogy mi mondtuk: "Férj a hegyen túl"! Mihelyt odaérsz hozzá, kileheli a lelkét, és rögvest özvegy leszel. Ehhez mit szólsz?

Gruse

Egy pecsétes írás jól jönne nekem, Michel miatt.

Lavrenti

Minden a pecséten múlik. Pecsét nélkül még a perzsa sahnak sem hinnék el, hogy sah. És meghúzhatod magadat valahol.

Gruse

Mennyit kér az az asszony?

Lavrenti

Négyszáz piasztert.

Gruse

Honnan van annyid?

Lavrenti

(bűntudatosan) Aniko tejpénze.

Gruse

Ott senki se ismer bennünket. Rendben van.

Lavrenti

(feláll) Rögtön tudatom az illetővel. *(gyorsan el)*

Gruse

Mennyi parazsat gyűjtesz a fejemre, Michel. Úgy jöttem hozzád, mint a búzaszem az ég madaraihoz. És mert egy keresztény lélek minden morzsáért lehajol, hogy semmi se vesszen kárba. Michel, jobban tettem volna, ha gyorsan kimegyek Nukhából azon a húsvétvasárnapon. Magam húztam magamra a vizeslepedőt.

Énekes

A vőlegény már haldokolt,
Ekkor jött a menyasszony.
A vőlegény anyja várja már,
Várja őt, az utcán, és sürgeti "ne késs!"
A lány a csöpp gyerekekkel jött,
Kit egy tanú jól eldugott míg folyt az esküvő.

(A színt közfal osztja ketté: egyik oldalon ágy. Légyháló mögött egy nagyon beteg ember fekszik mereven. A másik oldalra berohan az Anyós, kezénél fogva húzza maga után Grusét. Mögöttük Lavrenti a gyerekekkel.)

Anyós

Gyorsan, gyorsan, különben feldobja nekünk a talpát, még az esküvő előtt. *(Lavrentinek)* De hogy gyereke van, arról nem volt szó.

Lavrenti

Mit számít az? *(a haldokló felé bökk)* Neki édes mindegy, ebben az állapotában.

Anyós

Neki! De én nem élem túl ezt a szégyent. Mi tisztességes emberek vagyunk. *(sírni kezd)* Az én Juszupom nincs rászorulva arra, hogy egy leányanyát vegyen feleségül.

Lavrenti

Na jó, ráteszek még kétszáz piasztert. Írásba kaptad, hogy a tanyát te öröklöd, neki viszont joga van arra, hogy két évig itt lakjon.

Anyós

(a könnyeit szárogatva) Alig futja a temetési költségekre. Remélem, nem húzódozik majd a munkától. Most meg hova tűnt a szerzetes? Csak a konyhaablakon kúszhatott ki. Nyakunkra

hozza az egész falut, ha híre terjed, hogy Juszup a végét járja, jaj Istenem! Érte megyek, de a gyereket nem láthatja.

Lavrenti

Majd vigyázok, hogy ne lássa, de valójában miért szerzetes jön, miért nem pap?

Anyós

A szerzetes éppúgy megteszi. Csak ne fizettem volna ki előre a járandóságának a felét. Hát nem kiszökött a kocsmába? Remélem... *(elszalad)*

Lavrenti

Spórolt a papon, a nyomorult. Olcsó szerzetest bérelt.

Gruse

Küldd át nekem Szimon Chachavát, ha még eljön.

Lavrenti

Jó. *(a beteg felé bök.)* Nem akarsz megnézni?

(Gruse magához veszi Michelt, és a fejét rázza.)

Lavrenti

Meg se moccan. Remélhetőleg nem késtünk el.

(Felkapják a fejüket. A másik oldalon szomszédok jönnek be, körülnéznek, és felsorakoznak a falaknál. Elkezdnek halkán imákat mormolni. Az anyós jön a szerzetessel.)

Anyós

(dühös csodálkozással, a szerzetesnek) Nyakunkon az áldás. *(Meghajlik a vendégek előtt.)* Pár pillanatnyi türelmet kérek. Megérkezett a városból fiam menyasszonya, szükségesküvőt tartunk. *(A szerzetessel bemegy a hálószobába.)* Tudtam, hogy kifecseged. *(Grusénak)* Rögtön megtarthatjuk az esküvőt. Én és a menyasszony bátyja... *(Lavrenti megpróbál elbújni a háttérben. Miután gyorsan visszavette Grusétól Michelt. Most az anyós int neki, hogy tüntesse el.)* Én vagyok a tanú, meg a menyasszony bátyja.

(Gruse meghajlik a szerzetes előtt. A fekhelyhez mennek. Az anyós hátracsapja a légyhálót. A szerzetes latinul ledarálja az esketés szövegét. Közben az anyós szakadatlanul mutogat Lavrentinak, hogy adja tovább a gyereket. Lavrenti azonban ehelyett a szertartást mutogatja a gyerekeknek, hogy ez el ne sírja magát. Egyszer megfordul Gruse, hogy lássa a gyereket, Lavrenti ekkor a gyerek kezecskéivel integet neki.)

Szerzetes

Kész vagy-e arra, hogy uradnak hűséges, engedelmes és jó hitestársa légy, és el ne hagyd, míg a halál el nem választ benneteket?

(Mivel a haldokló nem válaszol, a szerzetes megismétli a kérdését, aztán körülnéz.)

Anyós

Persze, hogy kész rá. Nem hallottad az "igen"-t?

Szerzetes

Na jó, tekintsük a házasságot megkötöttnek, de mi lesz az utolsó kenettel?

Anyós

Azzal semmi. Elég drága nekem az esküvő egymagában. És most a gyásznéppel kell törődnöm. *(Lavrentinak)* Hétszázban állapodtunk meg?

Lavrenti

Hatszázban. *(fizet)* Nem szaporítom a vendégek számát, nem áhítozom új ismeretségekre. Hát ég áldjon Gruse, és ha előzvegyült húgom alkalomadtán meglátogat engem, akkor az én feleségem "Hozott Isten"-nel fogadja, különben megnézheti magát. *(Elmegy. A vendégek köszönősen néznek utána.)*

Szerzetes

Ha szabad kérdeznem, miféle gyerek ez?

Anyós

Hol van itt gyerek? Nem látok gyereket. És te se látsz. Megértetted? Különben esetleg én is láttam, mit műveltél a kocsmá mögött. Gyere.

(Bemennek a szobába, ahol Gruse a földre ültette és nyugalomra intette a gyereket. Grusét az anyós bemutatja a szomszédasszonyoknak.)

Ez itt a menyem. Még élve találta az én drága Juszupomat.

Egy asszony

Már egy éve nyomja az ágyat, nem? Amikor az én Vaszilimat behívták, még ott volt a búcsúztatásán.

Másik asszony

Szörnyű ez egy ilyen tanyának, a kukorica lábán, a paraszt meg az ágyban. Megváltás neki, ha nem szenved sokáig. Én mondom.

Első asszony

(bizalmasan) Eleinte még azt gondoltuk, hogy a behívók miatt esett ágynak, hiszen érti. Most meg a végét járja!

Anyós

Üljetek le, kérlek, mindjárt hozom a süteményt.

(Az anyós int Grusénak, a két nő a hálókamrába megy, felemelik a földről a süteménnyel megrakott fémlapokat. A vendégek, köztük a szerzetes is, leülnek a földre és fojtott hangon beszélgetnek.)

Egy paraszt

(akinek a szerzetes egy palackot nyújt át, melyet a reverendájából húzott ki) Van egy csöppség is itt, azt mondja? Hol szedhette fel Juszup?

Harmadik asszony

Az asszonykának mindenesetre szerencséje volt, hogy még főkötő alá került, hiszen Juszup már a végsőket rúgja.

Anyós

Máris pletykálnak, és közben felzabálják, amit a torra sütöttem, és ha nem hal meg ma, akkor holnap süthetek újra.

Gruse

Majd sütök én.

Anyós

Amikor tegnap este erre lovagoltak a katonák, kimentem, hogy kik azok, és visszajövet látom, úgy fekszik mint egy halott. Ezért küldtem értetek. Már nem tarthat sokáig. *(fülel)*

Szerzetes

Kedves gyász- és násznép! Megrendülve állunk ennél a gyász és nászágnál, mert a nő főkötő alá kerül, a férfi pedig a föld alá. A vőlegény máris kihűl, a menyasszony máris tüzel. Mert a nászágyon valakinek az Utolsó Akarata nyúlik el, és ez hat az érzékekre. Milyen különböző, kedveseim, az emberek sorsa, ah! Az egyik meghal azért, hogy teste porrá váljon, amelyhől vétetett, ámen.

Anyós

(figyelte a beszédet) Most áll bosszút. Nem lett volna szabad ilyen olcsó papot bérelnem, híg is a leve. Aki drágább, az ad magára. Sorában olyan is van, aki szent ember hírében áll, de az persze egy vagyomba kerül. Az ilyen ötven piasztteres papnak nincs méltósága, és jámborsága is pont ötven piasztert ér, egy rézpénzzel se többet. Amikor érte mentem a kocsmába, éppen egy beszédet tartott, és ezt üvöltötte: "Vége a háborúnak, most a békét kell túlélünk!" Be kell mennünk.

Gruse

(süteményt ad Michelnek) Edd a süteményt és maradj szép csendben, Michel. Mi most tiszteletreméltó emberek vagyunk.

(Kiviszik a vendégekhez a süteményekkel magrakott fémtálcákat. A haldokló felegyenesedett a légyháló mögött, kidugja a fejét, és a két asszony után néz. Aztán visszahanyatlik. A szerzetes két flaskát húz ki a reverendájából, és átnyújtja őket a mellette ülő parasztnak. Három zenész lép be, a szerzetes vigyorogva rájuk kacsint.)

Anyós

(a zenészeknek) Mit akartok itt ezekkel a hangszerekkel?

Zenész

Anasztáziusz testvér *(a szerzetes felé bökö)* azt mondta nekünk hogy itt lagzi van.

Anyós

Micsoda, még három ingyenélőt hozol a nyakamra? Nem hallottátok, hogy odabent egy haldokló fekszik?

Szerzetes

Művész számára csábító feladat ez. Játshatnának elcsukló nászindulót vagy fergeteges halotti táncot.

Anyós

Játzatok legalább, ha már mindenáron ennetek kell. *(A zenészek egyveleget játszanak. Az asszonyok körbekínálják a süteményt.)*

Szerzetes

A trombita kész gyerekvisítás, és te mit dobolsz világgá, kisdob?

Paraszt

(a szerzetes mellett) Mi volna, ha táncolna a menyasszony a zenére?

Szerzetes

A zenére vagy a csontzenére?

Paraszt

(a szerzetes mellett, énekel)

Juci Hájsegg, Juci Hájsegg, de a férje rozzant mákvirág,
Azt mondja Juci, a fene bánja, hisz fő a ház meg
a házasság, meg a házasság,
S ha szórakozni vágyik, ha vágyik, ha vágyik,
A házasság kötelékét elveti, tüstént elveti, elveti,
És inkább gyertyát állít, azt állít, felállít,
Egy vastag gyertyát állít,
Hisz jobban jár ha, jobban jár ha inkább gyertyát állít.

(Az anyós kidobja a részeg parasztot. A zene elhallgat. A vendégek zavarban vannak. Szünet.)

Vendégek

(hangosan) Hallottátok: visszatért a Nagyherceg! - A hercegek most is ellene vannak. - A perzsa sah állítólag nagy hadsereget kölcsönzött neki, hogy rendet teremtsen Grúziában. - Hogy lehetséges ez? Hiszen a perzsa sah gyűlöli a Nagyherceget. - De a rendetlenséget is gyűlöli. - Mindenesetre vége a háborúnak. Már jönnek is haza a katonáink.

(Gruse elejti a fémtálcát a süteményekkel.)

Asszony

(Grusénak) Rosszul vagy? Ez az izgalomtól van a szegény Juszup miatt. Ül le és pihend ki magad, kedves.

(Gruse majdnem összeesik.)

Vendégek

Most úgy lesz minden, mint korábban volt. - De adónk, az több lesz, mert meg kell fizetnünk a háborút.

Gruse

(erőtlenül) Ki mondta, hogy jönnek haza a katonák?

Férfi

Én.

Gruse

Lehetetlen.

Férfi

(egy asszonynak) Mutasd meg neki a sáladat. Egy katonától vettük. Perzsa munka.

Gruse

(megnézi a sálat) Hazatérnek.

(Hosszú szünet. Gruse letérdel, mintha a süteményeket akarná összeszedni. Közben kiveszi blúzából a láncon függő ezüst keresztet, megcsókolja és imádkozni kezd.)

Anyós

(miközben a vendégek némán nézik Grusét) Mi van veled? Miért nem törödsz a vendégeinkkel? Mi közünk a városi bolondságokhoz?

Vendégek

(mivel Gruse homlokát a padlóhoz szorítja és nem mozdul, folytatják a hangos beszélgetést) A katonák perzsa nyergeket árulnak, van, aki mankóra cseréli őket. - A főemberek közül csak az egyik fél nyerheti meg a háborút, a katonák közül azonban mindkét fél elveszíti. - Legalább háború nincs már. Az is valami, ha nem vihetnek el benneteket katonának. *(A paraszt felemelkedik a fekvőhelyén. Fülel.)* - Csak még két hétig legyen jó idő. - Körtefáink szinte semmit sem teremnek az idén.

Anyós

(süteményt kínál) Vegyetek még egy kis süteményt. Jó étvágyat. Van még bőven.

(Az anyós az üres fémtállal a kamrába megy. Nem látja a beteget, és éppen lehajol egy teli tálért, amikor a beteg rekedten megszólal.)

Juszup

Mennyi süteményt tömsz még a pofájukba? Hát szarom én a pénzt? *(Az anyós ijedten megfordul, és rémülten mered rá. Juszup előmászik a légyháló mögül.)* Azt mondták, hogy vége a háborúnak?

Első asszony

(a másik helyiségben barátságosan Grusénak) Van valakije a fiatal asszonynak a fronton?

Férfi

Jó hír, hogy hazajönnek, mi?

Juszup

Mit bámulsz? Hol az a nőszemély, akit rám sóztál feleségnek?

(Mivel nem kap választ, kimászik az ágyból, és az anyós mellett ingben áttámolyog a másik helyiségbe. Az anyós remegve követi a süteményes tállal.)

Vendégek

(megpillantják, kiabálnak) Jézus, Mária, Szent József! Juszup!

(Mindenki feláll riadtan, az asszonyok az ajtó felé nyomakodnak. Gruse, még mindig térden, hátranéz és a parasztra bámul.)

Juszup

A legszívesebben halálra zabálnátok magatokat, mi? Kifelé, amíg ki nem löklek benneteket!
(A vendégek sietősen elhagyják a házat. Komoran Grusénak) Keresztülhúztam a számításaidat, mi?

(Gruse nem felel. Juszup megfordul és elvesz egy kukoricamálét a fémtálról, melyet az anyós nyújt felé.)

Énekes

Jaj de rémes! A férjes asszony mit lát?
Hogy van neki férje!
A gyermek tölti be napját,
S ott van éjjelre a férj.
Közben nappal, éjszaka jó kedvese,
A házastársak egymást lesik egyre,
És a szoba szűk.

(Juszup meztelenül ül egy magas facsöbörben, az anyós egy kannából tölt a vízhez. A szomszédos kamrában Gruse Michel mellé guggol, aki szalmagyékény-foldozósdit játszik.)

Juszup

Ez az ő dolga, nem a tied. Hova tűnt megint?

Anyós

(kiált) Gruse! Hív a gazda.

Gruse

(Michelnek) Itt van még két lyuk, foltozd be őket.

Juszup

(amikor Gruse belép) Sikáld le a hátamat!

Gruse

Nem csinálhatná ezt maga a gazda?

Juszup

"Nem csinálhatná ezt maga a gazda?" Fogd a kefét, a fene vigyen el! A feleségem vagy, vagy valami idegen nő? *(az anyósnak) Kihúlt!*

Anyós

Már szaladok is forró vízért.

Gruse

Hadd menjek én.

Juszup

Maradsz! *(az anyós elszalad)* Erősebben dörzsöld! És ne játszd meg magad, láttál te már meztelen mókust épp elégszer. A gyerekedet nem a szél fújta ide.

Gruse

A gyerek nem örömben fogant, ha a gazda erre céloz.

Juszup

(vigyorogva bámul Gruséra) Nem úgy nézel te ki. *(Gruse abbahagyja a sikálást, és hátralép. Az anyós be.)* Ritka koloncot kötöttél a nyakamba, nem feleség ez, hanem szárított hal.

Anyós

Nincs benne jóakarát.

Juszup

Öntsd, de óvatosan. Aú! Mondtam, hogy óvatosan. *(Grusénak)* Csodálkoznék, ha nem gyűlt volna meg a bajod a városban, különben mit keresnél itt? De ne szólj szám. Azt sem vettem a szemedre, hogy zabigyereket hoztál a házamba, de ami téged illet, fogytán a türelmem. Ez természet ellen való. *(az anyósnak)* Még! *(Grusénak)* És. ha visszatérne is a katonád: férjnél vagy.

Gruse

Igen.

Juszup

De nem tér vissza, ne is reméld.

Gruse

Nem.

Juszup

Le se szarsz. A feleségem vagy és nem vagy a feleségem. Ahol fekszel, ott senkise fekszik, és más se feket oda. Hajnalban halálfáradtan megyek ki a mezőre, este pedig hiába fekszem le, az ördög nem hagy aludni. Az isten nőt csinált belőled, de mit csinálsz te? Nem terem annyit a földem, hogy asszonyt vehessek magamnak a városban, és még oda is kéne utazni. Az asszony gyomlál és széteszi a lábát, ez áll minálunk a kalendáriumban. Hallasz egyáltalán?

Gruse

Igen. *(halkan)* Nem öröm nekem, hogy le se szarlak.

Juszup

Nem öröm neki! Önts! *(az anyós önt a vízhez)* Aú!

Énekes

Hús patak tükrén, míg mosta a szennyest,
Egy férfi arcát látta ő,
És az az arc fakult folyvást, míg múlt a sok hónap,
Ahogy a szennyest a fák alatt mosta,
Hallotta hangját, amikor rezgett a nyírfa,
És egyre halkabb lett e hang, ahogy múlt a sok hónap,
Egyre több a mentség és a sóhajtás,
Dőlt a verejték meg a könnyek.
Telt-múlt a sok hónap, Michel nőttön nőtt.

(Gruse egy kis pataknál guggol, és fehéreneműt márt a vízbe. Kisé messzebb néhány gyerek ácsorog. Gruse Michellel beszél.)

Gruse

Játszhatsz velük, Michel, de ne törd, hogy parancsolgassanak neked, csak mert te vagy a legkisebb.

(Michel bólint, és odamegy a gyerekekhez. Új játékot találnak ki.)

Legnagyobb gyerek

Ma lefejezösdit játszunk. *(egy kövér gyereknek)* Te vagy a herceg. Ne vess. *(egy lánynak)* Te vagy a kormányzó felesége, sírj, amikor lecsapják a fejét. Én vágom le. *(megmutatja fakardját)* Ezzel. Először is az udvarba vezetik a kormányzót. Elöl megy a herceg, hátul a kormányzóné.

(A menet összeáll, a kövér megy elöl és nevet. Aztán jön Michel és a legnagyobb fiú, végül a síró lány.)

Michel

(megáll) Én is vágok fejet.

A legnagyobb fiú

A fejet én vágom le. Te vagy a legkisebb. Kormányzót a legkönnyebb játszani, csak le kell térdelni, hogy levágják a fejedet, ez nem nehéz.

Michel

Én is akarok kardot.

A legnagyobb fiú

Az enyém *(belerúg)*

Lány

(átkiabál Grusénak) Elrontja a játékot.

Gruse

(nevet) A kiskacsa, azt mondják, nem fél a víztől.

A legnagyobb fiú

Te lehetsz a herceg, ha tudsz nevetni.

(Michel megrázza a fejét.)

Kövérfiú

Én nevetek a legjobban. Hadd vágja le egyszer a fejedet, aztán te vágod le az övét, aztán meg én.

(A legnagyobb fiú vonakodva odaadja Michelnek a fakardot és letérdel. A kövérfiú leül, és a combját csapkodva teli torokból nevet. A lány nagyon hangosan sír. Michel meglengeti a nagy kardot, odacsap az előtte térdelő fiú nyakára és orra bukik.)

A legnagyobb fiú

Aú! Majd én megmutatom neked, hogy kell rendesen odavágni!

(Michel elfut, a gyerekek utána. Gruse utánuk néz és nevet. Amikor visszafordul, a patak túloldalán Szimon Chachava áll, a katona. Szakadozott egyenruhát visel.)

Gruse

Szimon!

Szimon

Kegyed Gruse Vachnadze?

Gruse

Szimon!

Szimon

(szertartásosan) Áldja meg az Isten egészséggel a kisasszonyt.

Gruse

(baldogan feláll és mélyen meghajol) Isten áldja a vitéz urat. És adjunk neki hálát, hogy egészségben hozta haza.

Szimon

Finomabb halat fogtak ki nálam, így aztán nem faltak fel, mondta a kardhal.

Gruse

Bátorság, mondta a kukta, szerencse, mondta a hős.

Szimon

És itt mi a helyzet? Ki lehetett bírni a telet, a szomszéd kíméletes volt?

Gruse

A tél kicsit kemény volt, a szomszéd pedig olyan, mint mindig, Szimon.

Szimon

Megkérdezhetem: egy bizonyos személy még mindig a vízbe dugja a lábát, amikor mos?

Gruse

Válaszom: "nem", mert leselkednek a bozótból.

Szimon

A kisasszony vitéz urat mondott. Csakhogy egy zsoldfizető áll előtte.

Gruse

Ez ugye havi húsz piaszter?

Szimon

És kvártély.

Gruse

(könnyes szemmel) A kaszárnya mögött, a datolyafák alatt.

Szimon

Pontosan ott. Látom, valaki terepszemlét tartott.

Gruse

Így igaz.

Szimon

És nem felejtett. *(Gruse megrázza a fejét)* Akkor hát a kulcs még forgatja a zárat, mint mondani szokták? *(Gruse némán nézi majd ismét megrázza a fejét.)* Mi az? Valami baj van?

Gruse

Szimon Chachava, én sohase térhetek vissza Nukhába. Történt valami.

Szimon

Mi történt?

Gruse

Az úgy volt, hogy leütöttem egy vértest.

Szimon

Akkor erre Gruse Vachnadzénak bizonyára jó oka volt.

Gruse

Szimon Chachava, már nem is hívnak úgy, ahogyan régen hívtak?

Szimon

(szünet után) Ezt nem értem.

Gruse

Mikor változtatnak nevet a nők, Szimon? Várj, elmagyarázom. Senki sem állt közénk, köztünk minden a régiben maradt, ebben nem kételkedhetsz.

Szimon

Minden a régiben maradt köztünk, és mégis minden másképpen van?

Gruse

Hogy magyarázzam ezt el neked, ilyen kapkodva és a patakon át, nem jönnél át a pallón?

Szimon

Talán már nem is szükséges.

Gruse

Nagyon szükséges. Gyere át, Szimon, gyorsan!

Szimon

Azt akarja mondani a kisasszony, hogy a vőlegény túl későn érkezett?

(Gruse kétségbeesetten nézi Szimont, arcát elborítja a könny. Szimon maga elé bámul. Felemel egy fadarabkát, és farigcsálni kezdi.)

Énekes

Oly sok szót váltottak, oly sok szót hallgattak el.
A katona megjött. Hogy honnan jött, arról nem beszél.
Én elmondom, amit gondolt s nem mondott ki.
Már reggel dúlt az ütközet, délben sűrű vér ömlött,
Egy előttem hullt el,
Egy mögöttem hullt el,
Egy mellettem hullt el.
Egyre tiportam a másikat, az ottmaradt, és
Egyet a százados szúrt át.
Hideg dárda járta át a bátyám torkát,
És másnap öcsém mérges füstbe fúlt,
Szíjat vágtak hátamból a tisztek,
Mind a tíz ujjam jégcsap lett a kesztyűben,
Harisnyámba dermedt lábam.
Csak nyírfarügyet kaptam enni,
Csak juharlevet kaptam inni.
A vízben aludtam, jéghideg sziklán.

Szimon

A fűben egy sapkát látok. Talán már gyerek is van?

Gruse

Van, Szimon, hogyan is titkolhatnám, de ne vedd a szívedre, nem az enyém.

Szimon

Azt mondják: ha fúj a szél, mozog minden levél. Ne is szóljon többet a fiatalasszony.

(Gruse földre süti a szemét, és nem beszél többet)

Énekes

Túl sok volt a vágy, véget vetett a várakozásnak.
Megszegve az eskü. Az okról nem esik szó.
Én elmondom, amit a lány gondolt s nem mondott ki.
Amikor elmentél, katona, a véres harcba, a rémes harcba,
Találtam egy kis gyereket, egy veszendőt, gyámoltalant,

Ha én nem törődöm vele, akkor biztos meghal,
Így hát lehajoltam minden morzsáért a földre,
Szét kellett tépni magam, hogy az idegen gyerek éljen.
Kell olyan is, ki segít. Mert a fácska friss vizére vár.
Eltéved a kisborjú, ha pásztorra rossz, és nem hallja, miképp bög.

Szimon

Add vissza a keresztet, amit neked adtam. Vagy inkább dobd el a patakba. *(Megfordul, menni akar.)*

Gruse

Szimon Chachava, ne menj el, nem az enyém, nem az enyém! *(Gyermekkiabálást hall.)* Mi baj, gyerekek?

Hangok

Katonák jöttek! - Magukkal viszik Michelt!

(Gruse megdermed a rémülettől. Két vértés jön, Michelt vezetik kezénél fogva)

Egy vértés

Te vagy Gruse? *(Gruse bólint.)* A te gyereked ez?

Gruse

Igen. *(Szimon elmege).* Szimon!

Vértés

Bírói parancsunk van arra, hogy a városba vigyük ezt a gyereket, akit gondozol, mert fennforog annak gyanúja, hogy ő Michel Abasvili, Georgi Abasvili kormányzónak és feleségének: Natella Abasvilinek a fia. Itt az írás, a pecsétetekkel.

(Kivezetik a gyereket.)

Gruse

(utánuk szalad, kiabál) Hagyjátok itt, kérlek, az enyém!

Énekes

A katonák elvitték a drágát, a kedvest,
Az árva Gruse már megy a vészes városba.
A nő, aki szülte gyermekért indít pert.
A mostohát sújtja a vád.
Ki ítél és miképpen? Most majd kié a gyerek?
Ki lesz a bíró itt? Egy pompás? Egy aljas?
A város lángolt.
És a bíró székén Acdak ült.

5. A BÍRÓ TÖRTÉNETE

Énekes

Halljátok most a bíró történetét:
Hogyan lett bíró, miképpen ítelt, és miféle bíró is ő.
A zendülés idején húsvétvasárnap,
A Nagyherceg bukásakor, amikor Abasvili kormányzónak,
Michel apjának a fejét vették,
Acdak falusi írnok a fák közt egy szökevényt talált,
S elrejtette őt a kunyhójában.

(Acdak rongyosan és részegen betámogat a kunyhójába egy koldusnak öltözött menekültet.)

Acdak

Ne prüszkölj, nem vagy te ló. És nem ment meg a rendőrségtől, ha futsz, mint a tavaszi takony. Állj már meg, nem hallod? *(Ismét elkapja a szökevényt, aki továbbtrappolna, mintha át akarna trappolni a kunyhó falán.)* Ül le és abraolj, itt egy darab sajt. *(Egy ládából, rongyok alól előkotor egy sajtdarabot. A szökevény mohón nekilát.)* Rég nem zabáltál? *(A szökevény dörmög.)* Miért rohantál úgy, seggfej? A rendőr észre se vett volna.

Szökevény

Kellett.

Acdak

Majré? *(A szökevény értetlenül bámul rá.)* Betojtál? Féltél? Hm. Ne csámcsogj, mint valami nagyherceg vagy disznó. Ezt ki nem állom. Csak a nagyméltóságú szarháziakat kell elviselnünk olyanoknak, amilyeneknek isten megteremtette őket. Téged nem. Hallottam, hogy egy főbíró a bazárban evés közben elfingotta magát, annyira független volt. Ha elnézem, hogyan eszel, szörnyű gondolataim támadnak. Miért hallgatsz, mint a csuka? *(élesen)* Mutasd a kezed. Nem hallod? Azonnal mutasd meg a kezedet. *(A szökevény habozva kinyújtja elé a kezét.)* Fehér. Tehát nem vagy koldus! Hamisítvány vagy, vándorló család! Én meg elduglak, mint egy rendes embert. Minek menekülsz tulajdonképpen, ha földbirtokos vagy, mert az vagy, ne tagadd, látom a büntudatos képeden! *(feláll)* Kotródj! *(A szökevény tétován nézi.)* Mire vársz, parasztnyúzó?

Szökevény

Üldöznek. Osztatlan figyelmet kérek, van egy indítványom.

Acdak

Mid van? Indítványod? Ez a pimaszság csúcsa! Indítványa van neki. Vakaródzunk, az ujjunk is vérzik, és a piócának indítványa van. Kotródj, ha mondom!

Szökevény

Tisztellem az álláspontját, a meggyőződését. Százezer piaszter egy éjszakáért, na?

Acdak

Micsoda, azt hiszed, hogy megvásárolhatsz? Százezer piaszterért? Egy hitvány kis birtok ára. Mondjunk százötvenezeret. Hol a pénz?

Szökevény

Természetesen nincs nálam. Küldve lesz, remélem, nem kétli.

Acdak

De még mennyire kétlem. Kotródj!

(A szökevény feláll és az ajtó felé trappol. Hang odakintről.)

Hang

Acdak!

(A szökevény megfordul, a szembelevő sarokba trappol, megáll.)

Acdak

(kiált) Senkit sem fogadok. *(Az ajtóhoz lép.)* Már megint itt szaglászol, Sauva?

Sauva, a rendőr

(kintről szemrehányóan) Már megint elkaptál egy nyulat, Acdak. Megígérted, hogy nem fordul többé elő.

Acdak

(szigorúan) Ne beszélj olyasmiről, amit nem értesz, Sauva. A nyúl veszélyes és káros állat, felfalja a növényeket, különösképpen a dudvának nevezettet, ennél fogva kiirtandó.

Sauva

Ne bánj velem ilyen kegyetlenül, Acdak. Elvesztem az állásomat, ha nem járok el ellened. Pedig tudom, hogy jó szíved van.

Acdak

Nincs jó szívem. Hányszor mondjam, hogy a szellem embere vagyok?

Sauva

(ravaszul) Tudom, Acdak. Okosabb vagy valamennyiünkénél ezt te magad mondod, megkérdezlek hát, mint hívó keresztény és mint tudatlan rendőr: ha a hercegtől nyulat lopnak, és én rendőr vagyok, mit csináljak a bűnössel?

Acdak

Sauva, Sauva, szégyelld magad! Itt állsz, és egy kérdést intézel hozzám, márpedig semmi sem lehet félrevezetőbb, mint egy kérdés. Képzeld el, hogy nő vagy, mint a Nunovna, ez a rámenős dög, és megmutatod nekem a combodat, mint a Nunovna, és azt kérdezed, hogy mit csináljak a comboddal, viszket, hát ártatlanul kérdezi ezt? Nem. Én nyulat fogok, de te embert fogsz. Isten az embert teremtette a saját képmására, és nem a nyulat, ezt te is tudod. Én nyúlevő vagyok, de te emberevő vagy, Sauva, és isten majd ítélkezik fölötted. Menj haza, Sauva, és tarts bünbánatot. Nem, várj, van itt talán valami a számodra. *(A szökevény felé pillant, aki reszketve áll a sarokban.)* Nem, mégsem, semmi sincs itt. Menj haza és bánd meg a bűneidet. *(Becsapja az ajtót Sauva orra előtt. A szökevénynek.)* Most csodálkozol, mi? Hogy nem szolgáltatnád ki. Csakhogy én ennek a barom rendőrnek még egy poloskát sem szolgáltatnék ki, nem fűlik hozzá a fogam. Rendőr előtt ne reszkess. Ilyen öreg és még mindig ilyen gyáva. Edd tovább a sajtot, de szegény ember módjára, különben mégis csak elkapnak végül. Azt is mutassam meg neked, hogyan viselkedik a szegény ember? *(Visszanyomja ülő pózba, és újra odaadja neki a sajtot.)* Ez a láda az asztal. Könyökölj rá, és most fogd körül a sajtot a tányéron, mintha minden pillanatban elránthatnák előled, honnan tudhatnád, hogy nem így lesz? Fogd a kést, mint egy túl kicsi sarlót, és ne mohón, inkább gondterhelten

bámuld a sajtot, mert már tovatűnik, mint minden szépség. *(Nézi a szökevényt.)* A sarkadban vannak, ez melletted szól, de honnan tudjam, hogy nem tévednek-e? Tifliszben egyszer felakasztottak egy földbirtokost, egy törököt. Kétség sem férhetett ahhoz, hogy parasztjait nem csak egyszerűen kettőbe vágta, mint ez szokásos, hanem fel is négyelte őket, és adót is kétszer annyit préselt ki belőlük, mint mások, buzgalma vitán felül állt, mégis felakasztották, mint egy bűnözőt, csak azért, mert török volt, amiről nem tehetett, micsoda igazságtalanság. Úgy jutott az akasztófára, mint Pilátus a Krédóba. Egyszóval: nem bízom benned.

Énekes

Így adott Acdak a koldusnak éjjelre szállást,
De megtudta, hogy a nagyherceg ő, ez a hóhér,
Szégyenkezett, vádolta magát, utasította a rendőrt,
Hogy vezessék Nukhába, a bíróság elébe.

(A törvényszék udvarában három vértés ücsörög és iszik. Az egyik oszlopon egy férfi lóg bírói talárban. Acdak megbilincselve jön, maga mögött vonszolja Sauvát.)

Acdak

(kiabál) Segítettem a nagyhercegnek, a főtolvajnak, a főhóhérnak, hogy megszökjön! Nyilvános tárgyalást követelek, és szigorú ítéletet az igazság nevében!

Első vértés

Miféle csodabogár ez?

Sauva

Acdak, a mi írnökunk.

Acdak

Én vagyok ez az ocsmány, ez az áruló, a bűn bélyege rajtam! Közöld velük, Lúdtalp, én követeltem, hogy a fővárosba hozzanak bilincsben, mert tévedéshől szállást adtam a Nagyhercegnek illetve Nagydisznónak, mint ez abból a kunyhóban talált okmányból utólag kiderült. *(A vértések tanulmányozzák az okmányt. Sauvának)* Nem tudnak olvasni. Lám, a bűnnel bélyegzett magamagát vádolja! Közöld velük, miképpen kényszerítettem, hogy loholj utánam fél éjszakán át, mert mindenre fényt akarok deríteni.

Sauva

Folyvást fenyegettél, ez nem volt szép tőled, Acdak.

Acdak

Fogd be a szád, Sauva, ezt nem érted. Új korszak köszöntött ránk, átmennydörög rajtad, véged, a rendőröket kiirtják, nyekk. Mindent kivizsgálják, feltárnak. Akkor már jobb, ha önkéni jelentkezem, hát nem? A nép úgyis utolér. Közöld velük, mit ordítottam a Csizmadia-utcában. *(Széles taglejtésekkel mutatja, miközben a vértésekre sandít.)* "Tudatlanságból megmenekítettem a Nagydisznót, tépjetek szét, testvéreim!" Hogy senki se előzhessen meg.

Első vértés

És mit feleltek?

Sauva

A Mészáros-utcában vigasztalgetták, a Csizmadia-utcában betegre röhögték magukat rajta, ennyi az egész.

Acdak

De nálatok másképpen lesz, tudom, ti vasból vagytok. Testvérek, hol a bíró, hadd vizsgálja ki az ügyemet.

Első vértés

(az akasztottra mutat) Itt a bíró. És ne testvérezz bennünket, ma este kényes a fülünk.

Acdak

"Itt a bíró!" Ilyen választ még sohasem hallottak Grúziában. Városi polgárok, hol van őexcellenciája, a kormányzó úr? *(az akasztófára mutat)* Itt van őexcellenciája, ó, idegen. És hol a Főadószedő? A toborz-briganti? A pátriárka? A rendőrkapitány? Itt, itt, itt, mind agytól egyig itt! Testvérek, éppen ezt vártam titóletek.

Második vértés

Állj! Mit vártál tőlünk, díszpinty?

Acdak

Azt, ami Perzsiában történt, testvérek, ami Perzsiában történt.

Második vértés

És mi történt Perzsiában?

Acdak

Negyven éve történt. Mindenkit felkötöttek. Főhivatalnokokat, adószedőket. A nagyapám, ez a maga nemében páratlan ember, a saját szemével látta. Három napon át, mindenütt.

Második vértés

És ki uralkodott, miután a főhivatalnokokat felkötötték?

Acdak

Egy paraszt.

Második vértés

És ki vezette a hadsereget?

Acdak

Egy katona, katona.

Második vértés

És ki fizette ki a zsoldot?

Acdak

Egy kelmefestő, a zsoldot egy kelmefestő fizette ki.

Második vértés

Netántán nem egy szőnyegszövő?

Első vértés

És miért történt mindez, te perzsa?

Acdak

Hogy miért történt mindez? Kell ide különleges ok? Miért vakaródzol, testvér? Háború! Túl hosszú háború! És igazság Sehol! Nagypám magával hozott egy dalt arról, hogy mi folyt ott. Mindjárt elénekeljük nektek, én és barátom, a rendőr. (*Sauvának*) Tartsd erősen a kötelet, ez illik a dalhoz. (*Énekel, Sauva tartja a kötelét.*)

Mért nem vérzenek a mi ifjaink már,
Mért nem sírnak a lányaink már?
Miért vágóhídon ömlik csak a borjúvér?
Urmi-tónál reggel könnyeket is csak a fűzfa sír.
Ha a király megkíván egy újabb tartományt,

(beszéd)

*A paraszttól elveszik a tejpénzt,
A világ tetejét hogy elérjék,*

(beszéd)

*A kalibák tetejét lerombolják.
Elviszik férfijainkat mind a négy égtáj felé,*

(beszéd)

*Hogy nagyuraink otthon lakmározhassanak.
A sok harcos öldösi egymást, a főtisztek üdvözlük egymást.*

(beszéd)

*A kardok eltörtek. A csata elveszett.
Ámde a sisak ára megtérült.
Igaz ez? Igaz ez? Igaz ez? Igaz ez?*

Sauva

Így, így, így, így, így, így igaz.

II verzió, kottából

Miért nem vérzenek a mi ifjaink már,
Miért nem sírnak a lányaink már?
Miért van vágóhídon a borjúnak több vére?
Miért, hogy Urmi-tónál könnyet csak a fűzfa sír?
Ha a király megkíván egy újabb tartományt,
Elveszik a tejpénzt a paraszttól.
A világ tetejét hogy elérjék.
Kalibák szalmatetejét lerontják.
És a mi férfiainkat négy égtáj felé elhurcolják,
Hogy nagyuraink otthon lakmározhassanak.
A sok harcos öldösi egymást, a főtisztek üdvözlük egymást
Az özvegy adógarására ráharapnak, hátha hamis.

A kardok eltörtek, a háború elveszett már,
Ámde a sisak ára megtérült.
Igaz ez, igaz ez, igaz ez, igaz ez?

Sauva

Így, így, így, így, így igaz.

Acdak

Végig hallgatnátok?

(Az első vértés bólint)

Második vértés

(a rendőrnek) Ő tanított meg erre a dalra?

Sauva

Igenis. Csak nekem nincs jó hangom.

Második vértés

Nincs. *(Acdaknak)* Énekelj csak tovább.

Acdak

A második szakasz a békéről szól. *(énekel)*

A hivatalnokok nem férnek el az irodákban,
Még az utcán is ülnek.
A folyó átszap a parton, a földeket szétrohasztja.
Ki nadrágjába se talál be egyedül, birodalmakat igazgat.
Négyig se tud számolni, de nyolc fogást zabál fel.
Kukoricáját eladná a paraszt,
De az emberek nem vesznek,
Csak éhenvesznek.
A szövőszékeknél rongyos takácsok állnak.
Igaz-ez? Igaz ez?

Sauva

Így, így, így, így igaz.

Acdak

Hát nem vérzenek a mi ifjaink már,
És nem sírnak a lányaink már,
Ezért ömlik már csak vágóhídon borjúvér,
Urmi-tónál reggel könnyet ezért csak a fűzfa sír.

Első vértés

(szünet után) Itt a városban akarod énekelni ezt a dalt?

Acdak

Miért ne?

Első vértés

Látod ott azt a pirosat? (*Acdak körülnéz. Az égen vörös fények.*) Az ott a külváros. Amikor a kabceki herceg ma reggel lefejeztette Abasvili kormányzót, a mi szőnyegszövőink is elkapták a "perzsa betegséget", és megkérdezték, hogy a kabceki herceg hány fogást zabál fel... Délben pedig felkötötték a városi bírót. De mi pacallá vertük őket szőnyegszövőnként két piaszterért, érted?

Acdak

(*szünet után*) Értem.

(*Félénken a vértésekre pillant, majd odébb oldalog, leül a földre, fejét a tenyerébe temeti.*)

Első vértés

(*miután mind ittak, a harmadikhoz*) Most figyelj, mindjárt látsz valamit.

(*Az első és a második vértés megindul Acdak felé, elzárják előle a visszavonulás útját.*)

Sauva

Nem gondolnám, uraim, hogy kifejezetten rossz ember volna. Legfeljebb ha tyúkot lop, és hébe-hóba talán nyulat is.

Második vértés

(*Acdakhoz lép*) Azért jöttél, hogy a zavarosban halásszál, mi?

Acdak

(*felnéz rá*) Nem tudom, miért jöttem.

Második vértés

Te is a szőnyegszövőkkel tartasz? (*Acdak megrázza a fejét.*) És mi van a daloddal?

Acdak

Az a nagyapám dala. Buta, tudatlan ember volt.

Második vértés

Helyes. És mi van a zsoldfizető kelmefestővel?

Acdak

Az Perzsiában történt.

Első vértés

És mi van a nagyherceggel? Sajnálod, mi, hogy nem a saját kezeddal kötötted fel?

Acdak

Nem mondtam nektek, hogy futni hagytam?

Sauva

Tanúsítom. Futni hagyta.

(A vértések az üvöltő Acdakot az akasztófához hurcolják. Ott elengedik és hatalmasat nevetnek. Acdak bekapcsolódik a nevetésbe, ő nevet a lehangosabba. Aztán leveszik a bilincseit. Mindnyájan inni kezdenek. A Hájás Herceg egy fiatal férfival bejön.)

Első vértés

(Acdaknak) Itt jön a te új időd.

(Új nevetés.)

Hájás Herceg

És vajon min lehet itt nevetni, barátaim? Hadd fordítsam komolyra a szót. Grúzia hercegei tegnap reggel megdöntötték a Nagyherceg háborúpárti kormányát, kormányzóit pedig kiküszöbölték. Maga a Nagyherceg sajnos elmenekült. Ebben a sorsdöntő órában szőnyegszövőink, akik sohase férnek a bőrükbe, nem átallottak felkelést szítani, és felakasztották a mi közszeretnek örvendő városi bíránkat, a mi drága Illo Orbeliáninkat. Khm, khm, khm. Barátaim, nekünk béke kell, béke, béke Grúziában. És igazság! Elhoztam nektek Biceran Kacbekit, kedves unokaöcsémet, tehetséges ember, legyen ő az új bíró. Elrendelem, hogy a nép hozza meg a döntést.

Első vértés

Azt jelenti ez, hogy mi választjuk a bírót?

Hájás Herceg

Úgy van. A nép egy tehetséges emberre adja voksát. Tanácskozzatok barátaim. *(Miközben a vértések összedugják a fejüket)* Légy nyugodt, kis rókám, a tied az állás. És mihelyt elcsíptük a Nagyherceget, ennek a csürhének sem kell többé kinyalnunk a seggét.

Vértések

(tanakodnak) Teli a nadrágjuk, mert még nem csípték el a Nagyherceget. - Ezt ennek a falusi írónak köszönhetjük, mert futni hagyta. - Még nem érzik magukat biztonságban, ezért mondja "barátaim", meg hogy a "nép hozza meg a döntést". - Most még igazságot is akar Grúziában. - De ha már szórakozunk, akkor szórakozzunk, és most szórakozzunk. - Megkérdezzük az írnot, az mindent tud az igazságról. Hé, gazfickó...

Acdak

Hozzám beszéltek?

Első vértés

(folytatja) szeretnéd, ha az unokaöcs lenne a bíró?

Acdak

Engem kérdeztek? Csak nem engem kérdeztek, mi?

Második vértés

Miért ne? Egy jó viccnél semmi se jobb.

Acdak

Ha jól értelek benneteket, a veséjébe akartok látni. Igazam van? Nincs valami bűnözőtök a raktáron, egy igazi hétpróbás, hogy a jelölt megmutathassa, mit tud?

Harmadik vértés

Lássuk csak. Odalent a kormányzó-koca két doktora. Már hozzuk is őket.

Acdak

Állj, az nem megy. Nem dobhattok be valódi bűnözőket, ha nincs kinevezett bíró. Nem baj, ha ökör, de előbb ki kell nevezni, különben sérelmet szenved a jog, és ez olyan érzékeny valami, mint mondjuk a lép: nem ütheted ököllel, mert beköszönt a halál. Ti felköthetitek mindkettőt, ez nem sérthet jogot, mert nem volt jelen bíró. Igazságot mindig a lehető legkomolyabban kell szolgáltatni, annyira hülye. Ha például a bíró elítél egy asszonyt, mert ez kukoricamálét lopott a gyerekének, és ítélethirdetés közben nincs rajta talár, vagy olymódon vakarózik, hogy látni lehet több mint egyharmadát, vagyis ha a combtövét vakarja, akkor gyalázat az ítélet, és sérelmet szenved a jog. Inkább ítélkezhet egy bírói talár és egy bírói kalap, mint egy ember ezek nélkül. A jog elillan, mint a kámfor, ha nem vigyázunk. Egy kancsó bort sem úgy próbáltok ki, hogy a kutya elé öntitek, és miért nem? Mert akkor fellefetyelné, és nem volna többé bor.

Első vértés

Mit javasolsz tehát, szórszálhasogató?

Acdak

Én majd eljátszom nektek a vádlottat. Már tudom is, mifélett. *(A fülikbe súg valamit.)*

Első vértés

Te?

(Iszonyatosan nevetnek.)

Hájas Herceg

Hogyan döntöttetek?

Első vértés

Úgy döntöttünk, hogy próbát teszünk. Ez a mi barátunk vádlottat játszik, és itt a jelölt számára a bírói szék.

Hájas Herceg

Szokatlan eljárás, de miért ne? *(Unokaöccsének)* Ez csak formáság, kis rókám. Mit tanultál, ki fut be előbb, a kocogó vagy a robogó?

Unokaöcs

Az osonó, Arzén bácsi.

(Az unokaöcs beleül a székbe, a Hájas Herceg mögé áll. A vértések a lépcsőre ülnek, Acdak beszalad a Nagyherceg félreismerhetetlen járását utánozva.)

Acdak

Ismer engem itt valaki? Én vagyok a nagyherceg.

Hájas Herceg

Mi ő?

Első vértés

A nagyherceg. Tényleg ismeri.

Hájas Herceg

Jó.

Első vértés

Mehet a tárgyalás.

Acdak

Idehallgass, engem háborús gyűjtogatással vádolnak. Nevetséges. Mondom: nevetséges. Elég ez? Ha nem elég, ügyvédek is hoztam magammal, ötszáz darabot. (*Maga mögé mutat, úgy tesz, mintha sok ügyvéd volna körülötte.*) Igényt tartok a terem összes meglévő ülőalkalmatosságára ügyvédek számára.

(*A vértések nevetnek. A Hájas Herceg velük nevet.*)

Unokaöcs

(*a vértéseknek*) Kívánjátok, hogy tárgyaljam az ügyet? Meg kell mondanom, hogy némelyest legalábbis szokatlannak találok, úgy értem, az ízlés szempontjából.

Első vértés

Láss neki.

Hájas Herceg

(*mosolyogva*) Bánj el velem, kis rókám.

Unokaöcs

Rendben. Grúzia népe kontra Nagyherceg. Mit hoz fel a védelmére, vádlott?

Acdak

Sok mindent. Persze magam is olvastam, hogy háború vesztve. Háborút annak idején olyan hazafiak tanácsára üzentem, mint amilyen Kacbeki bácsi. Állítsák ide Kacbeki bácsit mint tanút. (*A vértések nevetnek.*)

Hájas Herceg

(*a vértéseknek, nyájasan*) Belevelő fickó. Mi?

Unokaöcs

Indítvány elutasítva. Ön természetesen nem vádolható azzal, hogy hadat üzent, hiszen ezt minden uralkodónak meg kell tennie hébe-hóba, hanem csak azzal, hogy rosszul vezette a hadsereget.

Acdak

Ostobaság. Egyáltalán nem vezettem. Vezettem. Hercegekkel vezettettem. Persze elpuskálták.

Unokaöcs

Tagadja netán, hogy bírta a főparancsnoki tiszteletet?

Acdak

Semmiképp sem. Azt én mindig bírtam. Már születésemkor dada lepocskondiázva. Neveltetésem folytán a szart klotyón bocsájtom ki. Hivatalnokaimnak mindenkor megparancsoltam, hogy kasszámból lopjanak, a tisztek csak akkor botozzák a bakákat, ha megparancsolom, földesurak csak akkor bújnak ágyba parasztasszonyokkal, ha legszigorúbban megparancsolom. Kacbeki bácsi pocakot csakis az én parancsomra nevel.

Vértések

(tapsolnak) Ez jó. - Éljen a Nagyherceg!

Hájas Herceg

Kis rókám, felelj neki! Veled vagyok.

Unokaöcs

Felelek neki, mégpedig a törvény méltóságát tartva szem előtt. Vádlott, őrizze meg a törvény méltóságát.

Acdak

Helyes. Megparancsolom Önnek, hogy folytassa a kihallgatást.

Unokaöcs

Nekem semmit sem parancsolhat. Állítja tehát, hogy a hercegek kényszerítették hadat üzeni. Hogy állíthatja akkor, hogy a háborút a hercegek puskázták el?

Acdak

Katonát keveset küldtek, pénzt hűtlenül kezeltek, beteg lovakat hoztak, támadáskor bordélyban vedeltek. Kihallgatandó Kacbeki bácsi mint tanú.

(A vértések nevetnek)

Unokaöcs

Arra a szörnyűséges állításra merészkedik, hogy ennek az országnak a hercegei nem harcoltak?

Acdak

Dehogyan. Hercegek harcoltak. Harcoltak hadiszállítási szerződésükért.

Hájas Herceg

Sok ami sok. Ez a fickó úgy beszél, mint egy szőnyegszövő.

Acdak

Valóban? Csak az igazságot mondom.

Hájas Herceg

Felkötni! Felkötni!

Első vértés

Csak nyugodtan. Folytasd, felség!

Unokaöcs

Nyugalom! Most ítéletet hirdetek: Felkötendő. Nyakánál fogva. Háborút veszített. Ítélet kimondva. Fellebbezés nincs. Elvezetni!

Hájas Herceg

(hisztérikusan) Elvezetni! Elvezetni! Elvezetni!

Acdak

Fiatalember, komolyan tanácsolom, kerülje nyilvánosság előtt ezt az érces, pattogó beszédmodot. Nem alkalmazzák házőrző kutyának, ha üvölt mint a farkas. Értve vagyok?

Hájas Herceg

Felkötni!

Acdak

Ha az emberek felfigyelnek arra, hogy hercegek ugyanazt a nyelvet beszélik mint Nagyherceg, még együtt akasztják fel Nagyherceggel a hercegeket. Ítélet egyébként hatályon kívül helyezve. Ok: háború elvesztve, de nem a hercegeké. Hercegek háborújukat megnyerték. 3,863,000 piaszttert fizettettek maguknak le nem szállított lovakért.

Hájas Herceg

Felkötni!

Acdak

8,240,000 piaszttert sosem látott legénységi ellátmányért.

Hájas Herceg

Felkötni!

Acdak

Győztesek tehát. Háborús vesztes csupán Grúzia, aki nem képviselteti magát e bíróság előtt.

Hájas Herceg

Azt hiszem, ennyi elég, barátaim. *(Acdaknak)* Leléphetsz, akasztófavirág. *(A vértéseknek)* Úgy gondolom, most már módokban áll megerősíteni hivatalában az új bírót.

Első vértés

Igen, ez módunkban áll. Hozzátok ide a bírói talárt. *(Az egyik vértés a másik hátára mászik, és lehúzza az akasztotról a kabátját.)* És most *(az unokaöcsnek)* tűnj el, hogy megfelelő segg kerüljön a megfelelő székbe. *(Acdaknak)* Lépj elő, helyezkedj el a bírói székben. *(Acdak habozik)* Ül be, ember. *(A vértések belekergetik Acdakot a székbe.)* Mindig mindig a bíró volt gazember, most egy gazember lesz a bíró. *(Ráakasztják a bírói talárt, fejébe nyomnak egy palackkosarat.)* Nézzétek, micsoda bíró!

Énekes

Már dúlt a polgárháború, ki úr volt, most megingott,
A vértések a bírói székre Acdakot ráültették,
Két évig Acdak volt a bíró aztán.
Midőn lobogtak a lángok.

És a város vérben ázott,
Svábbogár jött, mérges pókok haraptak,
Gyilkos verte érckapukat,
Sátán lakta vén papunkat,
És a bíró talárjában az Acdak.

(A bírói székben ül Acdak, almát hámoz. Sauva söpri a helyiséget. Az egyik oldalon tolószékben egy nyomorék, az orvos mint vádlott, és egy rongyokba bújtatott sánta férfi. A másik oldalon egy fiatalember, zsarolással vádolják. Egy vértés áll őrt, a vértések lobogójával.)

Acdak

Tekintettel az ügyek nagy számára, a bíróság ma mindig két ügyet tárgyal egyidejűleg. Mielőtt nekilátnék, rövid közlendő: elfogadok. *(Kinyújtja a kezét. Csak a zsaroló ad neki pénzt.)* Jogot formálok arra, hogy az egyik felet itt a bíróság semmibevétele miatt *(a nyomorékra pillant)* megbüntessem. *(Az orvosnak)* Te orvos vagy, te pedig *(a nyomoréknak)* vádolod őt. Az orvos tehet az állapotodról?

Rokkant

Igenis. A guta ütött meg miatta.

Acdak

Tehát hanyagul üzte hivatását.

Rokkant

Több mint hanyagul. Pénzt kölcsönöztem ennek az embernek, hogy tanulhasson. Sohase törlesztette a tartozását, és amikor hallottam, hogy ingyen kezeli betegeit, megütött a guta.

Acdak

Joggal. *(a sántának)* Hát te mit akarsz itt?

Sánta

Én vagyok a páciens, kegyelmes uram.

Acdak

Nyilván a lábadat kezelte.

Sánta

De nem a rosszat. A bal lábam volt reumás, ő viszont a jobbat operálta meg, ezért sántítok most.

Acdak

És ezt ingyen csinálta?

Rokkant

Egy ötszáz piasztteres operációt ingyen! Semmiért. Egy "Isten fizesse meg"-ért. Én fizettem ennek az embernek a tanulmányait. *(az orvosnak)* Azt tanultad az iskolában, hogy ingyen operálj?

Orvos

Kegyelmes uram, a tiszteletdíjat csakugyan az operáció előtt szoktuk átvenni, mert a paciens előtte készségesebben fizet, mint utána, ami emberileg érthető. A szóban forgó esetben azt hittem, hogy szolgálóm megkapta már a tiszteletdíjamat. Ebben tévedtem.

Rokkant

Tévedett! Egy jó orvos sohasem téved! Operáció előtt elvégez bizonyos vizsgálatokat.

Acdak

Így igaz. *(Sauvának)* Hát a másik ügyben mi a vád, közvádoló úr?

Sauva

(buzgón söpörgetve) Zsarolás.

Zsaroló

Tisztelt bíróság, ártatlan vagyok. Én csak tájékoztam a szóban forgó földbirtokosnál, hogy valóban megerőszakolta-e az unokahúgát. A lehető legbarátságosabban felvilágosított, hogy nem tette ezt, és pénzt csak azért adott, hogy nagybátyámat beírathassam egy zeneiskolába.

Acdak

Aha! *(az orvosnak)* Te ellenben, doktor, nem találsz enyhítő körülményt eljárásodra, mi?

Orvos

Legfeljebb csak azt, hogy tévedni emberi dolog.

Acdak

Nem tudod, hogy egy jó orvosnak felelősségteljesen kell viselkednie, ha pénzügyekről van szó: Hallottam olyan orvosról, aki egy kifecamodott ujjból ezer piasztert húzott ki, mert kitalálta, hogy a baj oka a vérkeringésben keresendő, amit egy rossz orvos talán nem vett volna észre, máskor pedig gondos kezeléssel egy közepes húgycsőből aranyfolyót varásott elő. Nincsen mentséged, doktor! Egy Uxu nevű gabonakereskedő az orvosi fakultásra itatta be a fiát, hogy megtanuljon a pénzzel bánni, ilyen kiváló nálunk az orvosképzés. *(a zsarolónak)* Hogy hívják a földbirtokost?

Sauva

Nem óhajtja, hogy megnevezzék.

Acdak

Akkor ítéleteket hirdetek. A bíróság a zsarolást bizonyítottnak tekinti, téged pedig *(a rokkantnak)* ezer piasztér büntetésre ítélek. Ha másodszor is megüt a guta, az orvos ingyen kezel, esetleg amputál is majd. *(a sántának)* Neked kárpótlásul megítélünk egy üveg sósborszeszt. *(a zsarolónak)* Neked a közvádlonál be kell fizetned tiszteletdíjad felét, amiért a bíróság nem teszi közzé a földbirtokos nevét, ezen kívül azt tanácsoljuk, hogy tanulj orvostudományt, mert erre a hivatásra születél. Téged pedig, orvos, megbocsájthatatlan szakmai tévedésed miatt felmentünk a vád alól. Jöhetnek a következők!

Énekes a zenészeivel:

Kútnál korsó sosem olcsó,
S ami drága, törni vágya

Zsákba macska igazságunk van csak.
Egy garasért ő jogot mért,
Ezért várjuk, vágyva vágyjuk
Hogy fölötte is ő üljön, az Acdak.

(A hadi út menti karavánszerájából kijön Acdak, a hosszú szakállú vén fogadós követi. A szolga és Sauva cipeli mögöttük a bírói széket. Egy vértés a vértések lobogójával elfoglalja őrhelyét.)

Acdak

Tegyétek ide. Itt legalább friss a levegő, és a citromliget felől a szellő az arcukba csap. Az igazság istennőjének jót tesz, ha a szabadban bajlódunk vele. A szél a nyakába fújja a szoknyáját, és látni lehet, hogy mi van alatta. Sauva, túl sokat ettünk. Fárasztóak ezek a szemleutak. *(a fogadósnak)* A menyedről van szó?

Fogadós

A család becsületéről van szó, kegyelmes uram. Panaszt teszek a fiam helyett, aki üzleti ügyben a hegyen túl időzik. Ez ott a vétkes szolga, ez pedig az én szájalomra méltó menyem.

(Elfátyolozva jön a meny, egy buja idomzatú perszóna.)

Acdak

(leül) Elfogadok. *(a fogadós sóhajtván pénzt ad neki)* Na, túlestünk a formaságokon. Megerőszkolásról van szó?

Fogadós

Kegyelmes uram, rajtakaptam a fickót, éppen a szalmára fektette a mi Ludovikánkat a lóistállóban.

Acdak

A lóistállóban, nagyon helyes. Csodálatos lovak. Különösképpen egy kis fakó tetszett nekem.

Fogadós

Természetesen rögtön a lelkére beszéltem Ludovikának, a fiam helyett.

Acdak

(komolyan) Mint mondtam, tetszett nekem az a fakó.

Fogadós

(hidegen) Csakugyan? Ludovika megvallotta nekem, hogy a szolga hált vele, mégpedig jóváhagyása nélkül.

Acdak

Vedd le a fátyladat, Ludovika. *(Ludovika leveszi a fátylát)* Ludovika, tetszel a bíróságnak. Mondd el, hogyan történt.

Ludovika

(mint aki szöveget mond fel) Amikor beléptem az istállóba, hogy megtekintsem az újszülött csikót, azt mondta kéretlenül a szolga: "Meleg van máma", és tenyerét a bal mellemlre helyezte. Azt mondtam neki: "Ne tedd ezt", de ő csak tovább tapogatott a maga erkölcstelen módján, ami haragra gerjesztett. Mielőtt átláthattam volna bűnös szándékán, bizalmas

viszonyba került velem. Már megtörtént a dolog, amikor apósom belépett és véletlenül összerugdalt.

Fogadás

(magyarázólag) A fiam helyett.

Acdak

(a szolgának) Elismered, hogy te kezdted?

Szolga

Igenis.

Acdak

Ludovika, szereted az édességet?

Ludovika

Igen, a napraforgómagot.

Acdak

Hosszan ücsörögsz a fürdővizes dézsában?

Ludovika

Úgy fél óra hosszat.

Acdak

Közvádoló úr, rakd le a késedet oda, a földre. *(Sauva lerakja a kését)* Ludovika, menj és emeld fel a közvádoló kését.

(Ludovika a csípőjét ringatva a késhez megy és felemeli.)

Acdak

(rámutat) Látjátok! Hogyan billegtetí? A bűn indítéka lelepleződött. Az erőszaktétele bizonyítást nyert. Túl sokat eszel, különösképpen édességet, sokáig ülsz a langyos vízben, lusta vagy és túl puha a bőröd, és mindezekkel a tulajdonságokkal megerőszakoltad ezt a szegény embert. Azt hiszed, a bíróság figyelmen kívül hagy egy ilyen ringó feneket? Hiszen ez előre megfontolt támadás, veszélyes fegyverrel. Arra ítélnék, hogy átengedd a bíróságnak a kis fakót, amelyen apósd szokott lovagolni a fia helyett, és most velem jössz az istállóba, hogy a bíróság helyszínt szemlét tarthasson, Ludovika.

(A grúz hadi úton helyiségről helyiségre hordozzák a vértések a bírói székben ülő Acdakot. Mögötte Sauva, aki az akasztófát cipeli, és a kis fakót vezető szolga.)

Az énekes a zenészeivel:

Míg odafönt verekedtek,
Jobban ment a lenticnek,
Nem volt annyi "Add ide!" és "Megcsaplak!",
Tarsolyában hamis mérce,
Trükköt csellel jóvátéve
Ment a grúzok tarka útján az Acdak.

Gazdagoktól amit elvett,
Adta hasonszörűeknek,
Pecsétviasz-könnyétől félt a gazdag.
A csócselék oltalmában
Grúziában ment vidáman
A rossz és jó főbíró, az Acdak.

(a kis menet távolodik)

Vár reátok már a szomszéd,
Hozzátok a jól fent fejszét,
Bibliánál jobb lesz ez még malasztanak.
Elszállt már az ima perce,
Csodát nem tesz csak a fejsze,
Ebben persze ő is hisz már, az Acdak.

(Acdak bírói széke egy kocsmában áll. Sauva bort visz Acdaknak, aki előtt három nagygazda áll. A sarokban egy öreg parasztasszony. A nyitott ajtóban és az ajtón kívül a falu népe, mint publikum. Egy vértés őrt áll, kezében a vértések lobogója.)

Acdak

A közvádoló úré a szó.

Sauva

A vád tárgya egy tehén. Szuru nagygazda tehene öt hét óta a vádlott istállójában tartózkodik. Egy lopott sonkát is találtak a vádlottnál, és Suteff nagygazdának több tehenét megölték, amikor felszólította a vádlottat, hogy fizessen bért a szántójáért.

Nagygazdák

A sonkámról van szó, kegyelmes úr. - A tehenemről van szó, kegyelmes úr. - A szántómról van szó, kegyelmes úr.

Acdak

Mit szólsz mindehhez, anyóka?

Öregasszony

Kegyelmes úr, öt héttel ezelőtt éjszaka, hajnalodóban kopogtattak az ajtómon. Egy szakállas férfi állt odakint egy tehénnel és így szólt: "Jóasszony, én vagyok a csodatévő Szent Banditusz, és minthogy a fiad elesett a háborúban, emlékül ezt a tehenet hozom neked. Legyen rá gondod."

Nagygazdák

Ez Irakli volt, a rabló, kegyelmes úr! Az ő sógora, kegyelmes úr! A marhatolvaj, a gyújtogató!
- Le kell fejezni!

(Kintről asszonykiáltás. A tömeg nyugtalankodik, türemlik hátrafelé. Irakli, a bandita bejön egy hatalmas fejszével.)

Nagygazdák

Irakli! *(keresztet vetnek)*

Bandita

Szép jó estét, kedveseim. Egy pohár bort!

Acdak

Közvádoló úr, egy kancsó bort a vendégnek. Ki vagy te?

Bandita

Kóbor remete vagyok, kegyelmes úr, és köszönöm jótékony adományát. *(Kiissza a kancsót, amelyet Sauva hozott neki.)* Még egyet.

Acdak

Én Acdak vagyok. *(Feláll, meghajol, és éppígy meghajol a bandita is.)* A törvényszék üdvözlí az idegen remetét. Beszélj tovább anyóka.

Öregasszony

Kegyelmes úr, első éjszaka nem tudtam még, hogy Banditusz csodatévő szent, akkor még csak a tehenről volt szó. De néhány nappal később eljöttek hozzám éjjel a nagygazda szolgái, hogy visszavegyék tőlem a tehenet. Az ajtó előtt sarkon fordultak és tehen nélkül mentek haza, és fejükön öklömnyi púpok nőttek. Innen tudtam, hogy Szent Banditusz elváltoztatta a szívüket, és rendes emberekké tette őket. *(a bandita hangosan nevet)*

Első nagygazda

Én tudom, mi változtatta meg őket.

Acdak

Nagyszerű. Majd elmondod később. Folytasd.

Öregasszony

Kegyelmes úr, ezután Suteff nagygazda javult meg, pedig ó valóságos ördög volt, mindenki tudja. De Szent Banditusz közbenjárására elengedte nekem a kis szántó föld bérét.

Második nagygazda

Mert valaki leszúrta a legelőn a teheneimet. *(a bandita nevet)*

Öregasszony

(Acdak intésére) Aztán egy szép reggelen berepült hozzám egy sonka az ablakon át. A keresztcsontomat találta, még most is sántítok, nézze, kegyelmes úr. *(Megy néhány lépést. A bandita nevet.)* Megkérdem, kegyelmes úr! Mikor hoztak egy szegény öregasszonynak sonkát csoda nélkül? *(a bandita csuklani kezd)*

Acdak

(feláll a székeről) Anyóka, kérdésed a törvényszék szívének közepébe talált. Légy szíves, ülj le.

(Az öregasszony habozva beül a bírói székebe. Acdak a borospohárral a földre ül.)

Acdak

Anyóka, a legszívesebben így hívnálak:
Grúzia anyja, a Fájdalmas,

A Megrabolt, kinek fiai a háborúban,
Kit ököllel vertek, a Reményteljes,
Aki sír itt, ha egy tehenet kap.
Aki csodálkozik, ha nem verik.
Anyóka, ítélkezz felettünk irgalmasan!

(üvöltve a nagygazdáknak) Valljátok meg, hogy nem hisztek a csodában, istentelenek!
Fejenként ötszáz piaszterre ítéllek benneteket istentelenségetekért. Kifelé!

(A nagygazdák kilopódnak.)

Acdak

Te pedig, anyóka, és te, jámbor férfiú, igyatok meg egy kancsó bort a közvádolóval és Acdakkal.

Énekes a zenészeivel:

Ő a törvényt úgy megszegte,
Mintha áldott kenyér lenne,
Jog roncsáról láttuk, hányat partra rak.
Volt valaki végre-végre,
Aki vigyáz a szegényre,
Kit üres kéz fizetett le, az Acdak.
Hétszázharminc nappal, éjjel
Mérte hamis mérlegével
Panaszát sok rongyos-bongyos alaknak.
Ült a székben, nép bírója,
Feje fölött akasztófa,
Cinkelt jogát így osztotta az Acdak.
A rendtelenség véget ért már, jött a Nagyherceg vissza,
Jött a kormányzó is vissza.
Könyörtelen törvényt ültek, sok ember belehalt,
Lángolt újra a külváros, félni kezdett Acdak.

(Acdak bírói széke ismét a törvényszék udvarán áll. Acdak a földön ül és a cipőjét foldozza, közben Sauvával beszélget. Kintről lárma. A fal mögött a Hájas Herceg fejét viszik lándzsára tűzve.)

Acdak

Szolgaságod napja, sőt talán percei is meg vannak számlálva, Sauva. Hosszú ideig az értelem vaszabláján vezettelek, mely. véresre tépte a szádat, észokokkal ostromoltalak és logikával kínoztalak. Természetedtől fogva gyenge ember vagy, és ha egy érvet vetnek eléd ravaszul, mohón bezabálsz, nem bírod megtartóztatni magad. Természeted szerint egy magasabbrendű lény kezét kell nyálnod, de magasabbrendű lény sokféle van, és most jön a te felszabadulásod, nemsokára ismét követheted alantas hajlamaidat, és csálhatatlan ösztönödet, mely arra tanít, hogy otromba talpadat emberi arcokba plántáld. Mert a zűrzavar és a rendtelenség kora végeleért, és nem jött el az a nagy korszak, amelynek leírását megtaláltam Káosz Dalában. Ezt most elénekeljük még egyszer, együtt, e csodálatos időszak emlékezetére, ülj le, és ne fogj hamis hangot. Ne félj, nem baj, ha meghallják, népszerű refrénje van. *(énekel)*

Húgom, főd el fejed,
Bátyám, hozd késed,
Kizökkent az idő.
A finom emberek panaszkodnak,
A kis emberek örvendeznek.
A város kikergeti utcáiról az erőseket.
A hivatalokba betörnek, a jobbágylistákat szétszaggatják.
Az urakat malomkőhöz ültették.
Kik a napvilágot sohasem látták, odakint sétálnak most.
Az ébenfából való áldozati ládikákat szétvágják,
Az isteni mahagónit ágyakká hasogatják.
Akinek nem volt kenyere, annak most csúrjei vannak,
Aki gabonát koldult, most gabonát oszt.

Sauva

Ó, ó, ó.

Acdak

Hol késel tábornok? Kérlek, kérlek, kérlek, teremts rendet! Hát igen, csaknem idáig jutottunk volna, ha továbbra sem törődött volna senki a renddel. De most a Nagyherceg, akinek én, barom, megmentettem az életét, visszatért a fővárosba, és a perzsák kölcsönöztek neki egy hadsereget, hogy rendet csináljon. A külváros már lángol is. Hozd ide azt a vastag könyvet, amelyen ülni szoktam. (*Sauva elhozza a bírói széktől a könyvet Acdak felüti.*) Ez a törvénykönyv, te vagy rá a tanú, hogy mindig használtam.

Sauva

Igen, hokedlinek.

Acdak

Most viszont kibogarászom belőle, hogy mit süthetnek rám. A nincstelennel ugyanis kesztyűs kézzel bántam, ezt drágán kell majd megfizetnem. Mankót csempésztem a szegények hóna alá, tehát felkötnek majd részegeskedésért, bekukucskáltam a gazdagok zsebébe, ami stílárís hiba. És sehova se bújhatok, mindenki ismer, hiszen mindenkinek segítetttem.

Sauva

Jön valaki.

Acdak

(*riadtan feláll, majd székében imbolyog*) Vége. De azt a szívességet senkinek sem teszem meg, hogy emberi nagyságot tanúsítsak. Térden könyörgök irgalmadért, ne menj most el, már nyáladzom is. Félek a haláltól.

(*Natella Abasvili, a kormányzó özvegye az Adjutánssal és egy vértessel be.*)

Kormányzóné

Hát ez miféle csodabogár, Salva?

Acdak

Készséges szolgája vagyok, kegyelmes asszonyom, állok rendelkezésére.

Adjutáns

Natella Abasvili, az elhalálozott kormányzó felesége most tért haza, és kétéves fiát, Michel Abasvilit keresi. Tudomására jutott, hogy a gyermeket egyik volt cselédje a hegyekbe hurcolta.

Acdak

Előteremtjük, Nagyméltóságú Asszonyom, parancsára.

Adjutáns

Ez minden.

Kormányzóné

(elmenőben) Ez az ember nekem nem szimpatikus.

Acdak

(mélyen hajlongva követi az ajtóig) Mindent elrendezünk, Nagyméltóságú Asszonyom. Parancsára.

6. A KRÉTAKÖR

Énekes

Most elmondom nektek, hogy folyt a per
Abasvili kormányzó gyerekéért,
Hogy nyert a gyerek valódi anyát
A próba által, amelynek neve: Krétakör.

(A nukhai törvényszék udvara. Vértések vezetik be Michelt, átmennek vele az udvaron, és hátul ki. A kapu alatt egy vértés lándzsájával visszatartja Grusét, míg a gyereket elvezetik. Azután beengedik az udvarra. Vele van Abasvili egykori kormányzó szakácsnője. Távoli lárma. Az ég alja vörös.)

Gruse

Derék gyerek, már egyedül mosakszik.

Szakácsnő

Az a szerencséd, hogy nincs igazi bíránk, csak az Acdak. Ez egy részeg disznó, semmit sem fog fel, a legnagyobb tolvajokat is futni engedi. Mert mindent összezavar, és a gazdagok sohasem kenik meg eléggé, a magunkfajta néha megússza nála.

Gruse

Ma szükségem van a szerencsére.

Szakácsnő

El ne ijeszd. *(Keresztet vet.)* Azt hiszem, gyorsan elimádkozom még egy rózsafüzért, hogy részeg legyen a bíró. *(Hangtalanul imádkozik, miközben Gruse még mindig a gyereket keresi,*

hiába.) Csak azt nem értem, miért akarod mindenáron megtartani, a mai időkben, amikor nem is a tied.

Gruse

Az enyém: én neveltem.

Szakácsnő

Sosem törted a fejedet azon, hogy mi lesz, ha visszajön az anyja?

Gruse

Először azt gondoltam, hogy visszaadom neki, aztán azt gondoltam, hogy nem jön már vissza.

Szakácsnő

Kölcsönszoknya is melegít, mi? (*Gruse bólint.*) Azt vallom eskü alatt, amit akarsz, mert rendes lány vagy. (*Gyakorolja a szöveget.*) Vállaltam a gondozását öt piaszterért, aztán a Gruse elhozta tőlem húsvét vasárnapján, este, amikor azok a zavargások voltak. (*Megpillantja a közeladó Szimon Chachavát.*) Hanem Szimon ellen vétkeztél, beszéltem vele, nem fér a fejébe.

Gruse

(*nem látja Szimont*) Nem tudok most törődni vele, ha semmit sem ért.

Szakácsnő

Megértette, hogy a gyerek nem a tied, de hogy férjezett állapotban vagy, és nem lehetsz szabad, amíg a halál nem választ el, az magas neki.

(*Gruse megpillantja és üdvözli Szimont.*)

Szimon

(*komoran*) Tudatni szeretném az asszonnyal, hogy hajlandó vagyok esküt tenni. A gyerek apja én vagyok.

Gruse

(*halkan*) Köszönöm, Szimon.

Szimon

Egyszersmind tudatni szeretném, hogy ez semmire sem kötelez engem, és az asszonyt sem.

Szakácsnő

Erre semmi szükség. Hiszen férjnél van, tudod.

Szimon

Ez az ő dolga, és nem kell az orrom alá dörgölni.

(*Két vértés be.*)

Vértések

Hol a bíró? - Látta valaki a bírót?

Gruse

(elfordul és elfedi az arcát) Állj elé. Nem lett volna szabad Nukhába jönnöm. Ha összefutok azzal a vértessel, akit fejbe kólintottam...

Egy vértés

(azok közül, akik a gyereket hozták, előlép) A bíró nincs itt.

(A két vértés tovább keres.)

Szakácsnő

Remélhetőleg nem esett baja. Bárki mással kevesebb az esélyed, mint ahány foga van a tyúknak.

(Egy másik vértés be.)

Vértés

(aki a bírót kereste, jelenti emennek) Csak két öreg ember van itt, meg egy gyerek. A bíró meglépett.

A másik vértés

Tovább keresni!

(Az első két vértés elsiet, a harmadik ott marad. Gruse felkiált. A vértés sarkon fordul. Ő az örvezető, egész arcát heg borítja.)

Vértés

(a kapuban) Mi van, Sotta? Ismered?

Őrvezető

(miután hosszan bámulta Grusét) Nem.

Vértés

(a kapuban) Állítólag ő lopta el a kis Abasvilit. Ha tudsz arról valamit, hozzád vágnak egy halom pénzt, Sotta.

(Az őrvezető káromkodva el.)

Szakácsnő

Ez volt az? *(Gruse bólint)* Azt hiszem, ez tartja a száját. Különben be kellene vallania, hogy elszalasztotta a gyereket.

Gruse

(felszabadultan) Már csaknem elfelejtettem, hogy mégiscsak megmentettem őt ezektől...

(A kormányzó felesége az adjutánssal és két ügyvéddel be.)

Kormányzóné

Hála istennek legalább a nép nincs itt. Nem bírom a szagukat, migrénem lesz tőlük.

Első ügyvéd

Kérem, Nagyságos Asszony, fontolja meg tüzetesen mindazt, amit mond, amíg, nincs új bíránk.

Kormányzóné

De hiszen semmit se mondtam, Illo Suboladze. Szeretem a népet, őszinte, egyszerű észjárását, csak éppen a szagától kapok migrént.

Második ügyvéd

Alig lesz közönségünk. A lakosság túlnyomó többsége a külvárosi zavargások miatt magára zárta az ajtaját.

Kormányzóné

Ez az a perszóna?

Első ügyvéd

Hódolattal kérem, Natella Abasvili, tartózkodjék a sértő értelmű megnyilatkozásoktól, míg nem bizonyosodunk meg arról, hogy a Nagyherceg kinevezte az új bírót, és mi megszabadultunk a hivatalban lévőtől, akinél nyomorultabbat még senkise látott bírói talárban. De mintha már a dolgok mozgásba lendülnének, nézze csak.

(Vértések érkeznek az udvarra.)

Szakácsnő

A nagyságos asszony azon nyomban kitépné a hajadat, ha nem tudná, hogy Acdak a nyomorultakat pártolja. Arcról ítél.

(Két vértés kötelet erősít az oszlophoz. Bevezetik a megbilincselte Acdakot. Mögötte szintén bilincsen, Sauva. Sauva mögött a három nagygazda.)

Vértés

Meg akartál szökni, mi? *(Megüti Acdakot)*

Egy nagygazda

Húzzátok le a talárját, mielőtt felkötitek!

(A vértések és a nagygazdák lerángatják Acdakról a talárját. Alatta rongyos alsóruha. Egyikük meglöki Acdakot.)

Vértés

(odalöki egy másikhoz) Kell egy rakás igazság? Itt van!

("Kapt el!" és "Nekem nem kell!" kiáltásokkal dobálják egymásnak Acdakot, amíg össze nem rogy. Ekkor a talpára rántják és a hurokhoz vonszolják.)

Kormányzóné

(aki a "labdajáték" közben hisztérikusan tapsolt) Ez a fickó nekem első látásra unszimpatikus volt.

Acdak

(liheg, arcát vér borítja) Nem látok, adjatok egy rongyot.

Másik vértés

Mit akarsz látni?

Acdak

Titeket, kutyák. *(Ingével törli a vért szeméből.)* Hozott isten, kutyák! Hogy vagytok, kutyák? Milyen a kutyavilág, ízlik a büze? Akadt újra nyalnivaló csizma? Halálra marjátok egymást megint, kutyák?

(Az örvezető kíséretében egy porborította lovas jön be. Bőrszákból iratokat vett elő, ezek közt lapoz. Most beavatkozik.)

Porborította lovas

Állj, itt a Nagyherceg írása, az új kinevezési okmányok.

Örvezető

(üvölt) Vigyázz!

(Mindenkire vigyázzba áll.)

Porborította lovas

Az új bíróról ez olvasható: Azt a férfiút nevezzük ki, akinek egy az ország szempontjából fölöttébb fontos élet megmentése köszönhető, egy bizonyos Acdakot Nukhából. Melyik az?

Sauva

(Acdakra mutat) Az ott, az akasztófa alatt, excellenciás uram.

Örvezető

(üvölt) Mi folyik itt?

Vértés

Kérek engedélyt, hogy jelentsem: Ökegyelmessége korábban is Ökegyelmessége volt, ámde ezeknek a nagygazdáknak a feljelentésére a Nagyherceg ellenségének nyilvánították.

Örvezető

(a nagygazdákra mutat) Elvezetni! *(Elvezetik őket, miközben szakadatlanul hajlonganak.)* Gondoskodjatok arról, hogy Ökegyelmességét ne háborgassák tovább. *(A Porborította lovassal el.)*

Szakácsnő

(Sauvának) Az úrnő tapsolt. Remélem, látta a bíró úr.

Első ügyvéd

Katasztrófa.

(Acdak elájul. Lecipelik a bitó alól, magához tér, ismét ráadják a talárját, kitántorog a vértések csoportjából.)

Vértések

Ne vegye rossz néven, kegyelmes úr! - Mit óhajt, kegyelmes úr?

Acdak

Semmit, kutyatársaim. Egy nyalható csizmát, alkalomadtán. (*Sauvának*) Megkegyelmezek neked. (*Leveszi Sauváról a bilincset.*) Hozz nekem abból az édes vörösből. (*Sauva el*) Tűnjetek el, tárgyalásom lesz. (*Vértések el, Sauva visszaérkezik egy kancsó borral. Acdak hosszan iszik.*) Valamit az ülepem alá! (*Sauva odaviszi a törvénykönyvet, a bírói székre helyezi, Acdak leül.*) Elfogadok!

(*A panaszosok eddig gondterhelten tanakodtak, most felszabadult mosoly tűnik fel az arcukon. Pusmogni kezdenek.*)

Szakácsnő

Jajaj.

Szimon

"Kutat harmattal nem tölthetsz fel" - mondják.

Ügyvédek

(*közelednek Acdakhoz, aki várakozásteljesen feláll.*) Fölöttébb nevetséges ügy, kegyelmes uram. - Az alperes megszöktette a gyermeket, és vonakodik visszaszármaztatni.

Acdak

(*eléjük tartja a kezét, és Gruséra pillant*) Nagyon vonzó nőszemély. (*még kap pénzt*) Megnyitom a tárgyalást, és teljes őszinteséget követelek. (*Grusénak*) Kiváltképpen tőled.

Első ügyvéd

Tisztelt Bíróság! A vér, ahogy a népi szólás tartja, nem válik vízzé. Ez az ősi bölcsesség...

Acdak

A bíróság tudni kívánja, mennyi tiszteletdíjat kap az ügyvéd.

Első ügyvéd

(*meghökkenve*) Mit tetszik parancsolni? (*Acdak nyájasan összedörzsöli a hüvelyk- és a mutatóujját.*) Vagy úgy! Ötszáz piasztert, őkegyelmessége, hogy válaszoljak a bíróság szokatlan kérdésére.

Acdak

Hallottátok? Szokatlan a kérdés. Azért kérdem, mert egészen másképp hallgatom Önt, ha tudom, hogy becses.

Első ügyvéd

(*meghajol*) Köszönöm kegyelmes úr. Tisztelt Bíróság! A vér köteléke minden más köteléknél erősebb. Anya és gyermek: van-e bensőségesebb viszony? Elszakítható-e egy anyától gyermeke? Tisztelt Bíróság! A gyermek az anyában fogant meg a szerelem szent önkívületében, az anya hordozta a testében őt, vérével táplálva, kínok közt szülte. Tisztelt Bíróság! Tudvalévő, hogy még a vad nösténytigris is, ha kölykeit elrabolják, nyughatatlanul csatangol, önmaga árnyékaként a hegyekben. Maga a természet...

Acdak

(félbeszakítja, Grusénak) Mit válaszolsz erre, meg mindarra, amit az ügyvéd úr még mondana?

Gruse

A gyerek az enyém.

Acdak

Ez minden? Remélem, be is bizonyítod. Mindenesetre azt tanácsolom, áruld el nekem, miért hiszed, hogy neked kell ítélnem a gyereket?

Gruse

Én neveltem legjobb tudásom és lelkiismeretem szerint, mindig felhajtottam neki valami ennivalót. Többnyire tető volt a feje fölött, és hallatlanul sok vesződtséget vállaltam magamra miatta, még pénzembe is került. Nem törődtem a kényelemmel. Arra szoktattam a gyereket, hogy barátságos legyen mindenkivel, és kezdettől fogva munkára neveltem, amennyire lehetett, még nagyon kicsit.

Első ügyvéd

Kegyelmes úr, jellemző, hogy ez a nőszemély állítólagos gyereke vonatkozásában személyes vérségi kötelékre nem hivatkozik.

Acdak

A bíróság ezt tudomásul veszi.

Első ügyvéd

Köszönöm, kegyelmes uram. Engedje meg, hogy egy porig sújtott anya, aki elvesztette már a férjét, és most okkal fél attól, hogy gyermekét is elveszíti, néhány szót intézzon Önhöz. Nagyméltóságú asszonyom, Natella Abasvili...

Kormányzóné

(halkan) Uram, fölöttébb kegyetlen sorsom arra kényszerít, hogy visszakérjem Öntől szeretett gyermekemet. Nem az én feladatomban, hogy egy kifosztott anya lelki kínjait ecseteljem Önnek, félelmeit, álmatlan éjszakáit, a sok...

Másik ügyvéd

(kitör) Hallatlan, hogyan bánnak ezzel az asszonnyal! Férje palotájába be se léphet, zárolják birtokainak a jövedelmét, ridegen tudatják vele, hogy a jövedelem az örökös személyéhez fűződik, a gyerek nélkül semmihez sem foghat, az ügyvédek sem fizetheti. *(Az első ügyvédnek, aki e kitörés miatt érzett kétségbeesésében frenetikus gesztusokkal próbálja elhallgattatni.)* Kedves Illo Suboladze, miért nem mondjuk ki kerekén, hogy végül is az Abasvili-vagyonról van szó?

Első ügyvéd

Kérem, tisztelt Szandro Oboladze! Megállapodtunk abban... *(Acdaknak)* Természetesen megfelel a valóságnak, hogy tisztelt ügyfelünknek az igen tetemes Abasvili-vagyon fölötti rendelkezési joga is e per kimenetelétől függ, de tudatosan használtam az "is" szót, hogy hangsúlyozzam: ügyünk homlokterében egy anya emberi tragédiája áll, mint ahogy ezt Natella Abasvili jogai említette megrendítő fejtegetéseinek elején. Ha Michel Abasvili nem örökölné a vagyont, akkor is ügyfelem hőn szeretett gyermeke volna!

Acdak

Állj! A bíróságot megindítja a vagyon megemlítése, mert ezt az emberiesség bizonyítékának tekinti.

Második ügyvéd

Köszönöm, kegyelmes úr. Kedves Illo Suboladze, azt mindenesetre bizonyítani tudjuk, hogy a nőszemély, aki a gyermeket magához ragadta, nem a gyermek anyja. Engedtessek meg nekem, hogy a póre tényeket a törvényszék elé tárjam. A gyermek, Michel Abasvili a körülmények szerencsétlen láncolata folytán anyja menekülésekor hátramaradt. Gruse, a palota egyik konyhalánya, jelen volt ezen a húsvét vasárnapon, és megfigyelték, hogy miként sürgölődik a gyermek körül...

Szakácsnő

Az asszony csak azzal törődött, hogy milyen ruhákat vigyen magával!

Második ügyvéd

(zavartalanul) Csaknem egy évvel később Gruse felbukkant egy hegyi faluban, egy gyermek kíséretében, és férjhez ment egy...

Acdak

Hogy jutottál a hegyi faluba?

Gruse

Gyalog, kegyelmes úr, és a gyerek az enyém.

Szimon

Én vagyok az apja, kegyelmes úr.

Szakácsnő

Én viseltem a gondját, kegyelmes úr, öt piaszterért.

Második ügyvéd

Ez a férfi Gruse vőlegénye, tisztelt bíróság, vallomása ezért hitelt nem érdemel.

Acdak

Hozzád ment férjhez a hegyi faluban?

Szimon

Nem, kegyelmes úr. Egy paraszthoz ment.

Acdak

(odainti Grusét) Miért? *(Szimon felé bökö)* Nem jó vele az ágyban? Az igazságot mondd.

Gruse

Odáig nem jutottunk el. A gyerek miatt mentem férjhez. Hogy tető legyen a feje fölött. *(Szimonra mutat)* Ő el volt a háborúban, kegyelmes úr.

Acdak

És most megint veled akar, mi?

Szimon

Kérem jegyzőkönyvbe venni...

Gruse

(haragosan) Már nem vagyok szabad, kegyelmes úr.

Acdak

És a gyerek, ezt állítod, kurválkodás gyümölcse? *(Gruse nem válaszol.)* Kérdek tőled valamit: Milyen gyerek ez? Rongyos utcakölyök, vagy finom legényke, tehetős családból!

Gruse

(dühösen) Olyan, mint a többi.

Acdak

Azt kérdem: kiütözköztek rajta csecsemőkorában kifinomult vonások?

Gruse

Egy orr ütözközött ki az arcából.

Acdak

Egy orr ütözközött ki az arcából. Ezt a választat fontosnak tekintem. Azt mesélik rólam, hogy egyszer ítélethirdetés előtt kimentem és beleszaglásztam egy rózsabokorba. Ilyen műfogásokra szükség van ma már. Most rövidre fogom a dolgot, és nem hallgatom tovább a hazugságaitokat, *(Grusénak)* főként a tiedet nem. El tudom képzelni, *(a vádlottak csoportjának)* mi mindent főztetek ki, hogy berántsatok a szarba, ismerlek benneteket. Csalók vagytok.

Gruse

(hirtelen) Elhiszem magának, hogy rövidre akarja fogni a dolgot, hiszen láttam, hogyan tartja oda a markát!

Acdak

Fogd be a szádat. Teeléd tartottam a markomat?

Gruse

(noha a szakácsnő vissza akarja tartani) Hát hiszen nekem semmim sincs.

Acdak

Ez az. Tőletek éhenkórászoktól semmit sem kapok, akár éhen is pusztulhatnék. Igazságot, azt akarok, de fizetnétek is érte? Amikor a henteshez mentek, tudjátok, hogy fizetnetek kell, de a bíróhoz úgy mentek, mint a halotti torra.

Szimon

(hangosan) "Amikor meg akarták patkolni a lovat, a lótetű nyújtotta elébük a lábát", mint mondják.

Acdak

(buzgón elfogadja a kihívást) "Trágyadomb mélyén szebb az arany, mint tiszta forrás mélyén a kő."

Szimon

"Szép időnk, van, ne menjünk halászni?" - kérdezte a kukacot a horgász.

Acdak

"Helyt állok magamért", mondta a szolga és levágta a lábát.

Szimon

"Az apátok vagyok", mondta a parasztnak a cár, és lefejeztette a cárevicset.

Acdak

"Legfőbb rosszakaróját a bolond a tükrében látja."

Szimon

"A fingnak nincs orra!"

Acdak

Tíz piaszter bírság, mert illetlen szavakat használtál a bíróság előtt. Majd megtanulod, mi az igazságszolgáltatás!

Gruse

Szép kis igazságszolgáltatás. Víz alá nyomsz minket, mert nem tudunk olyan szépen beszélni, mint az a nő meg az ügyvédei.

Acdak

Úgy van. Túl ostobák vagytok. Megérdemlitek, hogy fejetekre sózzak.

Gruse

Mert át akarod annak ott játszani a gyereket, holott milyen finom asszony, még azt se tanulta meg, hogyan tegye tisztába. Vedd tudomásul, hogy nem értesz többet az igazságszolgáltatáshoz, mint én.

Acdak

Ebben van valami. Tudatlan ember vagyok, rongyos a nadrágom a talár alatt, nézd meg a saját szemeddel. Megezem és eliszom mindenemet, kolostorban nevelkedtem. Egyébként téged is megbírságollak tíz piaszterre, amiért megsértetted a bíróságot. Ezenkívül fölöttébb buta tyúk vagy, mert magadra haragítasz, ahelyett, hogy kerek szemeket meresztenél rám, ringatnád a farodat egy kicsit, és így felcsigáznád a jóindulatomat. Húsz piaszter.

Gruse

És még ha harminc lesz is, a szemedbe mondom, mit tartok a te igazságodról, részeg borjú! Hogy merészelsz úgy beszélni velem, mint egy repedt faszent a templomablakban, mint egy úr? Amikor kirángattak az anyádból, senki se gondolta volna, hogy a körmére csapsz, ha egy findzsa kölest szerez valahonnan, hát nem szégyelled magad, amikor látod, hogy reszketek előtted? De te a szolgájuknak szegődtél, hogy el ne vegyék a házaikat, amiért lopták őket, és miért a poloskák a háztulajdonosok? Ha nem örködnél, nem hurcolhatnák el férfiainkat a háborúikba, te megvásárolt szolga.

(Acdak feláll, arca sugárzik. Kis kalapácsával kopog az asztalon, ímmel-ámmal, mintha a rendet akarná helyreállítani, de amikor Gruse tovább szitkozódik, csak a taktust veri neki).

Nem tisztellek. Nem jobban mint egy tolvajt, egy bicskás rablógyilkost, ő is azt csinál, amit akar. Elveheted tőlem a gyereket, esküdni mernék, hogy el is veszed, de én azt mondom neked: a te hivatalodra liliumtiprók és uzsorások közül volna csak szabad kiválasztani a legromlottabbat, büntetésül, hogy embertársai fölött kelljen ítélnie, ami rosszabb, mint bitófán lógni.

Acdak

(*leül*) Most lett harminc, és nem dulakodok veled tovább, mint valami kocsmában, mert veszélybe kerülne bírói méltóságom, és egyáltalán, elment a kedvem a te ügyedtől. Hol a két válóperes? (*Sauvának*) Vezesd be őket. Ezt az ügyet itt negyedórára felfüggesztem.

Első ügyvéd

(*miközben Sauva kimegy*) Ha meg sem szólalunk ezután, akkor is mienk a gyerek, nagyságos asszonyom.

Szakácsnő

(*Grusénak*) Magadra dühítetted. Most elveszi tőled a gyereket.

(*Egy nagyon öreg házaspár be.*)

Kormányzóné

Salva, az illatszeres üvegcsét!

Acdak

Elfogadok. (*Az öregek nem értik.*) Hallom, válni akartok. Mióta vagytok együtt?

Öregasszony

Negyven éve, kegyelmes úr.

Acdak

És miért akartok elválni?

Öregember

Nem szimpatizálunk egymással, kegyelmes úr.

Acdak

Mióta?

Öregasszony

Megismerkedésünk óta, kegyelmes úr.

Acdak

Megfontolom a kívánságtokot, és ítéletet hirdetek, mielőtt végeztem a másik ügygel. (*Sauva a háttérbe vezeti az öregeket.*) Szükségem van a gyerekre. (*Magához inti Grusét, hozzáhajol, nem barátságatlanul*) Láttam, hogy nem közönyös neked az igazság. Nem hiszem, hogy tied a gyerek, de ha tied volna, asszony, nem azt akarnád-e, hogy gazdag legyen? Csak azt kellene mondanod, hogy nem a tied. Máris lenne egy palotája, sok lova a jászla mellett, sok koldus a küszöbénél, sok harcos a seregében és sok léhűtő az udvarában, nem igaz? Mit felelsz nekem erre? Nem akarod, hogy gazdag legyen?

(Gruse hallgat)

Énekes

Halljátok hát, amit a haragos lány gondolt s nem mondott ki. (énekel)

Hordana aranycipőt,
A gyengékre rátiporna,
Rosszra vinné ez őt,
Rám is acsarogna.
Jaj, kőszívet reggel-este
Cipelni nehéz nagyon,
Együtt túl fárasztó lenne
Gonoszság és hatalom.
Féljen, hogy majd bántja az éhség,
Ámde nem az éhező.
Féljen, hogy majd bántja a sötétség,
Fénytől ne féljen ő.

Acdak

Azt hiszem, megértettelek, asszony.

Gruse

Nem adom többé oda. Én neveltem, ismer engem.

(Sauva bevezeti a gyereket.)

Kormányzóné

Rongyokban járatja!

Gruse

Nem igaz. Arra se volt időm, hogy a jó ingét ráadjam.

Kormányzóné

Disznóólban tartotta!

Gruse

(felindultan) Én nem vagyok disznó, mint mások itt. Hol hagytad a gyerekedet?

Kormányzóné

Majd adok én neked, közönséges perszóna. (Neki akar rontani Grusénak, az ügyvédek visszatartják.) Ez a nő büzlik a büntőt! Ki kell korbácsolni innen!

Második ügyvéd

(befogja a Kormányzóné száját) Nagyságos asszony, Natella Abasvili! Megígérte...
Kegyelmes úr, a felperes idegei...

Acdak

Felperes és alperes! A bíróság meghallgatta ügyeteket, és nem alakult ki benne tiszta kép arról, hogy ki ennek a gyereknek az igazi anyja. Bitói kötelességem, hogy a gyerek számára anyát találjak. Próbát teszek. Sauva, fogj egy darab krétát. Rajzolj egy kört a padlóra. (Sauva

kört rajzol a padlóra.) Állítsd bele a gyereket. (*Sauva beállítja a körbe Michelt, aki rámosolyog Gruséra.)* Felperes és alperes, álljatok mindketten a gyerek mellé. (*A Kormányzóné és Gruse odamegy a körhöz.)* Fogjátok meg a gyerek kezét. Az igazi anyának lesz ereje ahhoz, hogy a gyereket a körből a maga oldalára rántsa.

Második ügyvéd

(*gyorsan*) Tisztelt bíróság! Tiltakozom az ellen, hogy ilyen kétes párviadaltól függjön ama hatalmas Abasvili-vagyon sorsa, mely a gyermekhez, mint örököshöz kötődik. Előadom továbbá, hogy ügyfelem nem rendelkezik akkora erővel, mint ez a testi munkához szokott személy.

Acdak

Úgy látom, jó húsban van. Húzzátok!

(*A Kormányzóné a maga oldalára húzza a gyereket. Gruse elengedte, és most leverten áll.*)

Első ügyvéd

(*gratulál a kormányzónénak*) Mit mondtam? A vér köteléke!

Acdak

(*Grusénak*) Mi ütött beléd? Nem is húztad!

Gruse

Nem fogtam erősen. (*Acdakhoz szalad*) Kegyelmes úr, visszavonom, amit maga ellen mondtam, bocsánatot kérek. Csak addig hadd tartsam meg, amíg megtanul beszélni. Még csak pár szót ismer.

Acdak

Ne befolyásold a bíróságot! Fogadjunk, hogy te is csak húszat ismersz. Na jó, teszek még egy próbát, erről függ minden.

(*A két asszony ismét odamegy a körhöz.*)

Acdak

Húzzátok!

(*Gruse ismét elengedi a gyereket.*)

Gruse

(*kétségbeesve*) Én neveltem! Tépjem szét? Nem bírom.

Acdak

(*feláll*) A bíróság ezennel megállapítja, ki a valódi anya. (*Grusénak*) Fogd a gyerekedet, és vidd el innen. Ne maradj vele a városban, ezt tanácsolom. (*a Kormányzónénak*) Te meg tűnj el, mert még elítéllek csalásért. A vagyon a városra száll. Készítsenek belőle kertet a gyerekek számára, szükség van rá, és elrendelem, hogy ezt énrólam "Acdak kertje"-nek nevezzék el.

(*A Kormányzónét félájult állapotban az Adjutáns elvezeti, az ügyvédek már korábban távoztak. Gruse mozdulatlanul áll. Sauva odavezeti hozzá a gyereket.*)

Acdak

Most pedig levetem a bírói talárt, mert kezd benne melegem lenni. Senkinek a kedvéért nem játszom meg a hóst. De meghívlak még benneteket a mezőre, búcsúzóul, egy kis táncmulatságra. Húha, részegségemben majd elfelejtettem valamit. Ki kell mondanom a választ. *(A bírói széken mint valami asztalon ír valamit egy papírra és el akar menni. Táncczene.)*

Sauva

(elolvassa a papírt) Hiba történt. Nem a két öreget választotta el, hanem Grusét a férjétől.

Acdak

Tévedtem volna? Sajnálom, de most már így marad, semmit sem vonok vissza, mert rend a lelke mindennek. *(Az öregeknek)* Cserébe meghívlak benneteket az ünnepélyemre, egy táncra még elég jók lesztek egymásnak. *(Grusénak és Szimonnak)* Töletek pedig kapok még összesen negyven piasztert.

Szimon

(előveszi az erszényét) Jutányos ár, kegyelmes úr. Köszönjük szépen.

Acdak

(elteszi a pénzt) Szükségem lesz rá.

Gruse

A legokosabb, ha még ma kimegyünk a városból, nem, Michel? *(A hátára akarja venni a gyereket. Szimonnak)* Tetszik neked?

Szimon

(a hátára veszi a gyereket) Alázatosan jelentem, tetszik.

Gruse

És most elárulom neked: azért vettem magamhoz, mert azon a húsvéti napon jegyeztük el egymást. Így hát szerelemgyerek ő. Táncolunk Michel?

(Gruse táncol Michellel. Szimon elkapja a szakácsnőt és táncol vele. A két öreg is táncol. Acdak gondolatokba merülve áll. A táncolók eltakarják nemsokára. Olykor-olykor látható még, egyre ritkábban, ahogy újabb táncoló párok jönnek be.)

Énekes

És ezután az este után eltűnt Acdak, többé senki se látta.
De Grúzia népe nem feledte el és bíraskodása idejére
Még sokáig úgy gondolt, mint a
Majdnem-igazság Kurta aranykorára.

(A táncolók kitáncolnak. Acdak eltűnt.)

De ti, kik hallottátok a Krétakör történetét,
Fogadjátok el, amit a régi bölcsek mondtak:
Hogy azoké legyen, ami van, akik jól bánnak vele,
vagyis

A gyermek az anyaszereteté, hogy gyarapodjon,
A kocsit a jó vezetőké, hogy jól vezessék,
És a völgy a megöntözőié, hogy gyümölcsöt teremjen.